

JAV lietuvių bažnytiniai chorai – dvasingumo ir tautiškumo puoselėtojai

XIX a. JAV apsigyvenę lietuviai iš karto ėmė aktyviai reikštis muzikinės kultūros baruose. Ypač jie mėgo dalyvauti bažnytiniuose ir pasaulietiniuose choruose. Dauguma lietuvių emigrantų priklausė parapijų chorams, nes būti lietuviu reiškė kartu būti ir kataliku. Todėl bažnytiniai chorai tapo pagrindiniais dvasingumo ir tautiškumo puoselėtojais. Šio straipsnio tikslas – atskleisti įvairiapusę bažnytinių chorų veiklą religinės ir pasaulietinės muzikos baruose.

The Lithuanians who came to live to the USA were very active in the field of musical culture. Especially they liked to participate in the church and secular choirs. Many emigrants were members of parish choirs because to many people it seemed that to be a Lithuanian it meant to be a Catholic. Therefore, the church choirs became preservers of spirituality and nationality. The aim of this article is to point the reasons, which stimulated or hampered the activity of church choirs in the religion and secular music spheres.

Įvadas

Masinė lietuvių emigracija į JAV prasidėjo XIX a. pabaigoje. Lietuviai, atsidūrę toli nuo tėvynės, stengėsi neprarasti savo tautiškumo – gimtosios kalbos, liaudiškų tradicijų bei papročių ir iš protėvių paveldėto tikėjimo – katalikybės. Todėl jie aukėjo savo sunkiai uždirbtus pinigus lietuviškų bažnyčių statybai, samdė vargonininkus, steigė parapijų chorus ir plėtojo plačią muzikinę veiklą. Apie tai yra rašęs pagrindinis lietuvių išeivijos muzikos JAV tyrinėtojas Juozas Žilevičius, tačiau jo pateiktos žinios siekia tik 1970 m. ir yra gana fragmentiškos. Šio straipsnio o b j e k t a s – lietuviškų parapijų bažnytiniai chorai, gyvavę 1890–1990 m.; u ž d a v i n i a i : 1) išanalizuoti bažnytinių chorų veiklos formas, svarbiausius tikslus bei pasiektus rezultatus; 2) apžvelgti bažnytinių chorų veiklą religinės ir pasaulietinės muzikos baruose. M e t o d a i – archyvinių šaltinių, muzikinės literatūros analizė, kompleksinis istorinių ir muzikinių procesų tyrimas, interviu su išeivijos vargonininkais bei chorvedžiais.

Religinės ir pasaulietinės muzikos koncertai

Pagrindinis lietuviškų bažnytinių chorų tikslas buvo ne tik dalyvauti bažnytinėse apeigose, bet ir ugdyti dvasingumo ir tautiškumo poreikius. Todėl šie chorai negalėjo užsisklęsti vien siaurame liturginės muzikos atlikimo bare – jie turėjo išeiti į viešumą ir savo menine veikla patraukti tautiečių dėmesį. Pati paprasčiausia tokios veiklos forma buvo koncertai. Chorų vadovai savo repertuarą grindė religine ir pasaulietine muzika. Dėl vyravusios

nuostatos, kad koncertų programos turi būti sudarytos iš lietuvių kompozitorių kūrinių, daugiausia skambėjo Juozo Naujalio, Česlovo Sasnausko, Miko Petrausko ir išėmimoje gyvenančių muzikų kūriniai. Kadangi jų ypač trūko, giesmės, mišias bei dainas ėmė rašyti ne tik muzikos mokslus baigę asmenys, bet ir menkai šioje srityje išsilavinę vargonininkai bei chorų vadovai. Tačiau tuo metu labiausiai buvo rūpinamasi ne kūrinių ar atlikėjų profesionalumu, bet lietuvių suinteresuotumu dalyvauti bažnytinėje ir muzikinėje veikloje, garantavusioje saugesnę tautos egzistenciją svetimame krašte.

Bažnytinių chorų koncertai vyko pačiose bažnyčiose ir šalia jų esančiose parapijų salėse. Renginiuose, kuriuose reikėdavo vargonų, chorai koncertavo savo įprastinėse vietose, o atliekant pasaulietinę muziką – samdomose patalpose ar parapijų salėse. Kada prasidėjo reguliarūs tokio pobūdžio renginiai, tiksliai nėra žinoma. Tik aišku, kad bažnytinių chorų pagrindinė paskirtis buvo dalyvauti pamaldose, kurias jie paprastai pradėdavo giesme „Pulkim ant kelių“ ir baigdavo visų mėgstama „Marija, Marija“. Tad ir religinė muzika jiems buvo žymiai artimesnė nei pasaulietiniams chorams. Neišsitedama liturgijoje, ji pradėjo skambėti „šventuose koncertuose“, kuriuos vėliau imta vadinti religinės muzikos koncertais. Juose lietuviai galėjo išgirsti pasaulinio garso kompozitorių – Michaelio Hallerio, P. Yono, Gabrielio Fauré, Johno Singerbergerio, Zanglo, Stehle, Arenso, Kaima, Marzo, Leo Leonardo, Giuseppe's Concone's, Peterso, Rosewigo, Franzo Xavero Witto mišias, Gioachino Rossini, Georges Bizet, Franzo Schuberto, Charles Gounod, Giuseppe's Verdi religinius kūrinius. Ypač buvo populiarūs Theodore's François Dubois oratorija „Septyni Kristaus žodžiai“, daugelį dešimtmečių atliekama pajėgesnių bažnytinių chorų Verbų sekmadienį ar gavėnios metu. Kartais apie šią oratoriją keletą žodžių tardavo patys kunigai. Vienas toks neeilinis oratorijos atlikimas vyko 1937 m. Bruklino (NY) Šv. Apreiškimo Mergelei parapijos bažnyčioje. Spauda rašė: „Solistai profesionalai, operos dainininkai giedojo puikiai. Gi choras savo puikiu išpildymu, galingu giedojimu, šiurpulingai žavėjo klausytojų dvasią. Ne visuomet galima tikėtis geresnio išpildymo nei iš profesionalų choro. Tai nuopelnas choro vadovo muz. Jono Jankaus, kuris įdėjo daug darbo priruošimui tokio puikaus giedojimo. Tai buvo tikro bažnytinio meno šventė. Klebonas kun. N. Pakalnis savo kalboje vaizdžiai nupiešė kantatos turinį. Apreiškimo didelė bažnyčia buvo pilnutėlė žmonių“¹. Kartais labiau muzikoje išprusę kunigai prieš koncertą pasakydavo pamokslą apie bažnytinės muzikos reikšmę žmonijai.

Nemažą koncertinių programų dalį sudarė lietuvių kompozitorių kūriniai – dažniausiai skambėdavo vietinių vargonininkų giesmės, retkarčiais Juozo Naujalio, Juozo Žilėvičiaus mišios, Česlovo Sasnausko „Requiem“, „Liberate me Domine“. Tradiciniais tapo ir kalėdiniai muzikos koncertai. Kartais pajėgesni chorų vadovai pasikviesdavo į talką ir simfoninius orkestrus. Taigi bažnytiniais chorams buvo prestižo reikalas per metus surengti keletą religinės muzikos koncertų. Kai kurie jų būdavo skiriami ne tik bažnytinėms kalendorinėms šventėms, bet ir tragiškoms lietuvių tautai dienoms, pvz., 1940 m. sovietų okupacijai ir 1941 m. birželio trėmimams, atminti. Lietuviai neatsisakydavo dalyvauti ir amerikiečių rengiamuose bažnytiniuose koncertuose, kartu su jais bendradarbiavo atliekant sudėtingesnius religinius kūrinius. Vienas geriausių tokio bendradarbiavimo pavyzdžių buvo Izidoriaus Vasiliūno 1957 m. su Šv. Pranciškaus choru Lawrence (MA) atlikta Antonino Dvořáko oratorija „Stabat Mater“. 1963 m. ši kūrinį parengė ir Jeronimo

Kačinsko vadovaujamas Bostono Šv. Petro parapijos choras, kuris ir vėl kartu su amerikiečiais 1971 m. atliko to paties kompozitoriaus „Te Deum“.

XX a. pradžioje bažnytiniai chorai buvo kviečiami dalyvauti įvairių draugijų susirinkimuose, kuriuose buvo sakomos patriotinės kalbos, siekiant padėti Lietuvai išsikovoti nepriklausomybę. Choristų atliekamos dainos tik dar labiau stiprindavo tautinius jausmus. Programos dažnai baigdavosi Stasio Šimkaus „Lietuviais esame mes gimę“ ar Vinco Kudirkos „Tautiška giesmė“. Tai darė visiems nepaprastą įspūdį. Tokiu būdu bažnytiniai chorai įsitraukė ir į pasaulietinį gyvenimą. Jie neatsisakydavo atstovauti Lietuvai amerikiečių rengiamuose chorų varžybose, tarptautinėse šventėse, radijo programose, patys ėmė organizuoti pasilinksminimo vakarus su šokiais ir kortų lošimais, gegužines, kaukių balius, gražiausios lietuvaiteš konkursus, statė pantomimos scenas, nesudėtingus dramos veikalus ir operetas. Pasitaikydavo ir tokių atvejų, kai koncerto intencija neatitikdavo jo turinio. Pvz., minint kokias nors tautines šventines, skambėdavo ne patriotinės, bet meilės ar girtuoklystės tematika sukurtos dainos. Į tai atkreipti dėmesį chorvedžius ragino Juozas Žilevičius². Ypač klausytojus piktindavo nesuderinami dalykai – patriotinės kalbos ir lenkiškais melodijomis pagrįstos dainos ar maršai: „Reiškia, mes iki tol dasigyvenome, kad naudojame mūsų smaugikų patriotines melodijas savo tautos šventės metu“³. Kai kurie muzikos kritikai pastebėjo skurdų ir gana primityvų daugelio chorų koncertinį repertuarą: „Jei mes nebūtume egoistais, nesivaduoatume savo skoniu ir nenorėtume jį užmesti dainų klausytojams, rinktume visokių dainų: liūdnu, minorinių, kontrapunktinių ir kitokių, bet mes manome: jei mums nepatinka, negali patikti ir kitiems. Dėlto pavartę iš Lietuvos gaudytas gaidas, jei neradome maršų, polkų ar šiaip linksmo pobūdžio dainų, ramia sąžine dedame į šoną kaip netinkančias ir rausiamės savajam archyve, o nesuradę to, ko siela trokšta, pasigaminame patys. Tos tai aplinkybės yra svarbesnės negu jaunimo ūpas link dainų. Tarpe 10 dainų programoje visada galima vieną kitą rimtesnę ar minorinę įdėti pajvairinimui ir niekas prieš tai nieko nesakys. O juk mūsų dainose yra didelis nuošimtis rimtų ir minorinių, bet šiame krašte netenka minorinių girdėti“⁴. Taip pat buvo akcentuojama, kad bažnytinių chorų koncertuose turi vyrėti lietuvių kompozitorių kūriniai. Jų ignoravimas buvo traktuojamas kaip savos dainos ir giesmės pasmerkimas pražūčiai⁵. Pajėgesni chorai tai ir stengėsi daryti atlikdami ne tik lietuviškas dainas bei giesmes, bet ir stambios formos kūrinius – Vlodo Jakubėno „Prisikėlimo kantatą“, Stasio Šimkaus kantatą „Atsisveikinimas su Tėvyne“.

Intensyviausias parapijų chorų koncertinis gyvenimas vyko tarpukario metais. Tuo laikotarpiu savo menine veikla ypač pasižymėjo Jonas Čižauskas, Vincas Greičius (Šv. Jurgio parapijos choras Klyvlende, OH), Jonas Jankus, Antanas Visminas (Šv. Apreiškimo Mergelei parapijos choras Bruklina, NY), Rapolas Juška (Šv. Petro bažnyčios choras Bostone, MA), Justinas Kudirka (Šv. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo parapijos choras Čikagoje, IL), Nikodemus Kulys (Šv. Mykolo parapijos choras Čikagoje, IL), Jonas ir V. Mikutavičiai (Šv. Pranciškaus parapijos choras Minersvile, PA), Adolfas Mondeika (Šv. Grigaliaus parapijos choras Cicero, IL), Stasys Raila, Memertas Karbauskas (Šv. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo parapijos choras Kembridže, MA), Antanas Pocius (Visų Šventųjų parapijos choras Čikagoje, IL), Antanas Stanišauskas (Šv. Cecilijos parapijos choras Nevarke, NJ), Jonas Šaučiūnas (Šv. Marijos parapijos choras Kingstone, PA),

Juozas Žilevičius (Šv. Petro ir Povilo parapijos choras Elizabethe, NJ) ir kiti.

Tačiau jau prieš Antrąją pasaulinį karą ėmė ryškėti negatyvios tendencijos. Pvz., 1938 m. iš Čikagoje esančių 12 parapijų tik vienoje gavėnios metu vyko bažnytinės muzikos koncertas⁶. Juozas Žilevičius rašė: „Katalikų parapijiniai chorai visiškai pradeda regresuoti, nors jie turi choro vedėjus, bet narius tenka nusilenkiant maldauti į praktikas, kad jie lankytųsi. Todėl mūsų chorų repertuaras smulkėja, nariai mažėja, parengimai menkučiai“⁷. J. Žilevičiaus paskaičiavimu 1940 m. jų būta apie 100⁸. Tačiau, metams bėgant, jie vis labiau silpo.

Po Antrojo pasaulinio karo susikūrus pajėgesniems pasaulietiniams chorams ir senėjant vargonininkams, bažnytiniai chorai pamažėl ėmė tenkintis tik liturginėmis apeigomis. Tačiau reikia pripažinti, kad kai kurie chorai, vadovaujami naujai atvykusių sumanių chorvedžių (Prano Ambrazo, Broniaus Budriūno, Juliaus Gaidelio, Algirdo Kačanausko, Jeronimo Kačinsko, Izidoriaus Vasyliūno), toliau tęsė religinės muzikos koncertų tradicijas.

Choriniai renginiai XX a. 1-oje pusėje

Jau XX a. pradžioje lietuviai pastebėjo, kad daug didesnis muzikinis išpūdis būdavo pasiekiamas tuomet, kai koncertuodavo susijungę keli bažnytiniai chorai. Tie koncertai, sutraukdavę minias žmonių, buvo lyg dainų švenčių užuomazga. Vienas pirmųjų jungtinių chorų koncertų įvyko Čikagoje 1914 m. rugsėjo 24 d., kai vargonininko Antano Pociaus iniciatyva buvo pastatyta Česlovo Sasnausko kantata „Broliai“. Tuomet dalyvavo samdytas simfoninis orkestras, o solisto partiją dainavo vargonininkas Vladas Daukša. Sėkmingai atliktas sudėtingas kūrinys paskatino bažnytinių chorų vadovus dalyvauti ir kituose panašiuose renginiuose, kuriuose dainuodavo ne kelios dešimtys, o šimtai choristų. Tie renginiai dažniausiai vykdavo kurioje nors vienoje Amerikos lietuvių vargonininkų sąjungos (ALVS) provincijoje, nes chorinės veiklos pradžioje bendradarbiauti su tolimesnių regionų parapijomis nebuvo galimybių. Pvz., 1916 m. surengtoje Karo parodoje (*War Exhibition*) Čikagoje šalia kitų tautų pasirodė ir lietuviai – apie 500 asmenų iš 12 Čikagos chorų (tarp jų keli buvo pasaulietiniai). Tais pačiais metais ir brukliniečiai surengė lietuvių dieną, kurioje pasirodę pavieniai chorai, vadovaujami vargonininkų Ksavero Strumskio, Antano Kvedaro ir Stasio Suchodolskio. Jungtiniam chorui tuomet dirigavo Stasys Šimkus. Beje, kai jis kreipdavosi į auditoriją, klausytojai pravirkdavo. Šis žymus lietuvių dirigentas ypač sugebėdavo išspausti publikos ašaras savo dainomis. Jam teko dalyvauti ir 1917–1919 m. vykusiose masinėse lietuviškų chorų šventėse. Tai buvo vieni pirmųjų tokio didelio masto lietuvių pasirodymų⁹.

Šio pobūdžio renginių padaugėjo po 1918 m., Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe. Didelį entuziazmą tautiečiai rodė ten, kur vykdavo masiniai chorų susibūrimai, ypač tuomet, kai tekdavo pasirodyti kaip etninei bendrijai prieš kitataučius. Tai buvo lietuvių dienos, dainų dienos ir dainų šventės. Šių renginių pavadinimai nėra aiškiai apibrėžti, todėl vienas ir tas pats pasirodymas būdavo apibūdinamas įvairiai. Paprastai lietuvių dienomis vadintos koncertinės programos bendruose su kitataučiais renginiuose arba atvirose vietose, lengvai visiems prieinamos, dainų dienomis – kai koncerto klausydavosi saviškiai,

dainų šventėmis – kai daina suburdavo ypač daug choristų. Visuose šiuose renginiuose daugiausia skambėdavo lietuvių kompozitorių muzika, nes taip buvo nutarę patys chorų vadovai. Bažnytiniai chorai sudarė didžiausią jungtinių chorų dalį, o prie jų mielai šliejosi ir pasaulietiniai, nes ten, kur iškildavo Lietuvos reprezentavimo klausimas, išnykdavo religinių pažiūrų ir partinių interesų skirtumai. Tautinio vieningumo jausmas svetimose aplinkoje buvo ypač stiprus. Po vienos regioninės dainų šventės lietuviai džiaugėsi: „Lietuvių parapijų chorai į Vytauto parką sutraukė didžiausias žmonių minias, kurios nuoširdžiai gėrėjosi chorų dainomis. Įspūdis didingas, net jaudinantis. Tiek daug lietuvių, tiek daug gražaus jaunimo, tiek daug chorų! Keliolika chorų dainuoja lietuvių liaudies dainas; dainuoja jas ir visa minia. Vadinasi, mes esame gyvi, mes lietuviškai dainuojam!“¹⁰.

Viena pirmųjų lietuvių dienų įvyko 1926 m. Filadelfijoje šio miesto 150-ųjų metinių proga. Toje manifestacijoje dalyvavo tik trys tautinės grupės – vokiečiai, vengrai ir lietuviai, bet pastarieji buvo žymiai už kitus pranašesni ir susilaukė didžiausio amerikiečių dėmesio. Visų pirma lietuviai sugebėjo suburti labai daug atlikėjų: 894 asmenų jungtinį chorą, penkis „benus“ (taip buvo vadinami įvairios sudėties orkestrai, sulietuvinant anglišką žodį *band*), simfoninį orkestrą, operos dainininkus bei tūkstantines minias klausytojų. Šie keliavo į šventę išpuoštais vežimais, kuriuos traukė veisliniai žirgai¹¹, ir didžiavosi, kad buvo vieninteliai imigrantai, galėję reprezentuoti savo šalį su oficialiu Lietuvos vyriausybės atstovu – specialiai atvykusiū nepaprastuoju pasiuntiniu bei įgaliotuoju ministru JAV Kaziu Bizausku. Lietuvių dienoje skambėjo populiarios Lietuvos bei išeivijos kompozitorių dainos, taip pat bene pirmą kartą JAV lietuvių istorijoje simfoninio orkestro atliekami lietuviški kūriniai: Antano Pociaus, Vinco Nickaus ir Wladyslawo Grigaičio aranžuotos liaudiškos melodijos¹². Atlikus numatytą programą, buvo surengtos dar ir chorų varžybos.

Ypatinga chorinio sąjūdžio banga kilo 1930 m., pažymint Vytauto Didžiojo mirties 500-ąsias metines. Pirmieji čia iniciatyvą parodė Juozo Žilevičiaus vadovaujami Niudžersio ir Niujorko valstijų chorai. Vienas išpūdingiausių koncertų įvyko tų metų birželio 1 d. garsiojoje Carnegie salėje, kurioje koncertavo 8 chorai ir žymūs lietuvių dainininkai: Anna Kaskas (Ona Katkauskaitė), Juozas Babravičius, Petras Petraitis, Marija Strumskienė, vargonais grojo Juozas Žilevičius. Šis sąjūdis tęsėsi kelerius metus. Į jį įsitraukė ir Čikagos vargonininkų provincija, 1930 m. spalio 26 d. subūrusi 1000 dainininkų jungtinį chorą, atlikusį lietuviškų dainų programą.

Lietuvių dainų dienos buvo pradėtos rengti beveik kiekvienais metais. Jų eiga buvo gana įvairi. Vienur ši šventė prasidėdavo bažnytinėmis pamaldomis, kitur klausytojai ir choristai tiesiai skubėdavo į miesto aikštes, kur būdavo atliekama koncertinė programa. Jai pasibaigus, vykdavo šokiai, maudynės vandens telkiniuose, sportiniai renginiai su užkandžiais ir gėrimais. Vienas didžiausių šio pobūdžio renginių įvyko 1933 m. „Šimtmečio pažangos“ (*A Century of Progress*) parodoje. Jis sutraukė daugiatūkstantinę lietuvių auditoriją. Mat dainų dienoje turėjo dalyvauti 15 chorų (tik trys iš jų buvo pasaulietiniai). Tačiau dėl didžiulės spūsties keli šimtai choristų negalėjo pasiekti savo vietų. Nors atlikėjų buvo mažiau, šventės dalyviai susilaukė sveikinimų iš Ilinojaus valstijos gubernatoriaus bei vyskupo. Šios lietuvių dienos įkvėpė ir kitų provincijų choristus, kurie sugebėjo susiburti į gausius jungtinius chorus (net iki 1000 asmenų) ir koncertuoti didžiųjų Amerikos miestų parkuose bei salėse.

Nors ši banga po kelerių metų ir atslūgo, tačiau pradėjusi įsitvirtinti chorinių sambūrių tradicija, kad ir su mažesniu dainininkų skaičiumi, buvo tęsiama. Pvz., Niujorko apylinkių lietuviai, ėmę organizuoti jungtinius koncertus Klasciaus parke (Maspath, NY), „išėivijoje taip susigyveno su lietuviškomis dienomis, jog jos be chorų tapo neįmanomomis“¹³. Sumanymas rengti visuotinę Dainų šventę būtent ir atsirado 1930 m. renginių metu. Apie tai buvo diskutuota 1934 m. „Garso“ 26-ame numeryje. Šis pageidavimas rezoliucijos forma buvo 1936 m. priimtas Vargonininkų seime, o 1937 m. seimas galutinai nutarė rengti visuotinę Dainų šventę Niujorke 1939 m. Pasaulinės parodos (*World exhibition*) metu.

Nuo 1934 m. pradėjus aktyviai veikti Parapijinių chorų sąjungai, buvo organizuojamos atskirų provincijų dainų šventės bei gegužinės. Mat vargonininkai pastebėjo, kad daugelis lietuvių jaunimo „turi prielankumą prie svetimtaučių“¹⁴, todėl ir ėmė rengti vakarėlius, pasilinksminimus, išskylas į gamtą. Ypač intensyvus chorinis gyvenimas vyko ketvirtajame XX a. dešimtmetyje¹⁵. Tuomet dainų šventės buvo rengiamos beveik kiekvienais metais didžiausiuose lietuvių telkiniuose. Juose koncertuodavo pajėgiausi bažnytiniai chorai, kartais pasisakydavo žymūs visuomenės veikėjai. Šiam procesui didžiulės įtakos turėjo Parapijinių chorų sąjungos veikla ir „Muzikos žinios“, nuolat raginusios bažnytinių chorų vadovus bei vargonininkus dirbti lietuviškos baruose: „Brangus vargonininke! Matydamas mūsų brolius žūstant amerikozmo bangose, nenuleisk rankų, bet dar daugiau dirbk lietuviškoj dirvoj. Dabar dar laikas. Ko dabar nepadarysim, tas vėliau jau niekuomet nebus padaryta. Jei mes dabar jaučiame, kad kaskart sunkėja lietuviškas veikimas, toliau bus dar sunkesnis. Užtat dirbkim dabar!“¹⁶. Lietuvių dienos bei regioninės dainų šventės buvo rengiamos įvairiomis progomis: minint Vasario 16-ąją, Dariaus ir Girėno skrydžio per Atlantą metines, JAV nepriklausomybės šventę bei kitus reikšmingesnius Lietuvos bei JAV istorinius įvykius.

Pats masiškiausias ir didingiausias lietuvių chorinis sambūris, kuriam buvo ruošiamasi net kelerius metus, įvyko Niujorke 1939 m. rugsėjo 10 d.: „Tai buvo lietuviškos galios vieša demonstracija, kokios nei jaunieji, nei vyresnieji nepamena. Į aikštes ir paviljonus suplaukė amerikiečiai lietuviai iš tolimų ir artimų vietų, atvykę traukiniais, autobusais, automobiliais, net orlaiviais buvo atlėkusių“¹⁷. „Išpūdis visiems išliko nepamirštamas, kai į aikštę žengė choras paskui chorą. Juos palydėjo veteranai su vėliavomis ir orkestrais. Visiems sravo džiaugsmo ašaros, kad štai Pasaulinėje parodoje tiek daug lietuvių“¹⁸. „Tai buvo jėga nematyta, negirdėta, paeinanti iš Tėvų žemės čia augusiam jaunime, kuris penkiolikos dainų kūryboje atvaizdavo visą Lietuvą“¹⁹.

Lietuvių dienoje buvo pasiryžę dalyvauti apie 70 chorų, tačiau dėl įvairių priežasčių į Niujorką atvyko 59: Parapijinių chorų sąjungos – 45 ir pasaulietinių – 14. Bet ir tai buvo įspūdingas skaičius, nes jungtiniame chore dainavo beveik 3 000 dainininkų. Juos šventei ruošė Juozas Žilevičius, važinėjęs po įvairias apskritis ir tikrinęs, kaip chorai mokosi programinių dainų. Didelį dėmesį jis skyrė ne vien techniniams, bet ir meniniams dalykams – kūrinų dinamikai, tempams, dėl to choristai dainas turėjo mokėti atmintinai, nes kitaip buvo neįleidžiami į sceną. (Tiesa, J. Žilevičius turėjo atsižvelgti į tuos tautiečius, kurie prastai mokėjo lietuvių kalbą arba jos visai nesuprato, todėl iš dainininkų reikalavo mokėti mintinai tik tris pirmuosius dainų posmus). Tačiau tai nenuslopino jų entuziazmo.

Jie dirbo net vasaros metu, patys surinko kelionei lėšas, įsigijo tautinius drabužius, užsimokėjo už nakvynę bei plakatus, kuriuose buvo įrašyti choro ir kolonijos vardai, taip pat išplatino savo apskrityse tūkstančius lietuvių dienos ženklelių. Šventėje dalyvavo 7 tautinių šokių kolektyvai, keli „benai“, į ją iš Kauno turėjo atvykti ir Vytauto Didžiojo universiteto choras, vadovaujamas Konrado Kavecko, tačiau Lietuvai atgavus Vilnių ir pašlijus jos biudžetui ši kelionė nebuvo finansuojama. Dėl tos pačios priežasties JAV lietuvių dalyvavimas 1940 m. Pasaulinėje parodoje Niujorke buvo labai kuklus, nes Lietuva išėvių neparėmė, o jiems patiems sukaupti pakankamai lėšų buvo per sunku. Nepaisant to, tautiečiai ketino ir toliau organizuoti chorinius sambūrius, tik gal ne taip dažnai: ALVS 28-ame seime buvo patvirtinta rezoliucija 1939 m. rugsėjo 10 d. įvykusią lietuvių dieną laikyti Pirmąją dainų šventę ir tokias šventes rengti kas penkerius metus.

Nepaisant karo įvykių, įvairūs parapijų chorų jungtiniai renginiai vyko ir toliau. 1940 m. ALVS Čikagos provincija pakvietė tautiečius į dainų šventę, kurioje iš 12 chorų 11 buvo bažnytiniai. Tais pačiais metais įvyko ir Schuykill provincijos dainų šventė. Jos rengėjai bei atlikėjai buvo 8 parapijiniai chorai. Kitos provincijos organizavo kuklesnius renginius, pavadindamos juos lietuvių dienomis. Iš tiesų tai buvo neilgi koncertai, vykdavę po atviru dangumi kokiam nors parke. Jei tokiu koncertu norėta surengti ne vien pasilinksminimą, bet ir pagerbti kokį nors asmenį, organizaciją ar istorinę datą (pvz., melstis už visus kariuomenėje tarnaujančius karius), tuomet bažnyčioje būdavo laikomos pamaldos.

1942 m. liepos 4 d. Klasčiaus (*Clinton*) parke Niujorko apylinkės lietuviai surengė 13-ąją lietuvių dieną, kuri buvo tiesiogiai susijusi su karo įvykiais. Joje patriotinę kalbą pasakė Tarptautinės katalikų tiesos draugijos pirmininkas Edwardas L. Curranas, naujusias žinias apie Lietuvą paskelbė iš Europos grįžęs buvęs „XX amžiaus“ redaktorius Andrius Daugirdas. Šventėje dalyvavo 4 bažnytiniai chorai (jungtiniam chorui dirigavo Justas Jankus), grojo Angelų Karalienės parapijos berniukų „benas“, vadovaujamas kunigo J. Laurinaičio. Kadangi per Europą besiritanti kruvina žudynių banga Amerikos lietuvių tiesiogiai nelietė, tad ir dainų dienos bei šventės visada turėjo nemažai pramoginių elementų. Pvz., jose grodavo lengvosios muzikos orkestrai, vykdavo šokiai, kurių metu švenčių dalyviai nuoširdžiai linksmindavosi. Lietuvių muzikinis gyvenimas išėivijoje dėl mobilizuotų į kariuomenę vyrų šiek tiek sumenko, bet nenutrūko. Pvz., aktyvi Wyomingo klonio „Lietuvių dainos“ draugija kartu su bažnytiniais choralais 1945 m. jau šventė 32-ąją lietuvių dieną.

Choriniai renginiai XX a. 2 pusėje

XX a. viduryje JAV apsigyvenus tūkstančiams naujų lietuvių emigrantų, tokio pobūdžio šventės buvo tęsiamos. Pagrindiniais jų rengėjais tapo ALVS – jos provincijų vargonininkai bei bažnytinių chorų vadovai. Prie jungtinių chorų koncertų organizavimo daug prisidėjo Juozas Žilevičius. Jo iniciatyva 1950–1952 m. vyko Niujorko ir Niudžersio provincijų dainų švenčių ciklas (1952 m. birželio 22 d. Niujorko ir Niudžersio apskričių chorų dainų šventėje dalyvavo 14 chorų, iš jų 10 – bažnytiniai, tą pačių metų spalio 19 d. Niudžersio dainų šventėje koncertavo 11 chorų, iš jų 8 – bažnytiniai). Nuskambėjus pasku-

tiniam koncerto akordui, bažnytinių chorų vadovai mąstė: „Nors ši šventė yra paskutinė iš Juozo Žilevičiaus sumanyto ciklo, tačiau pačios idėjos – dainų švenčių – tuo negalima palaidoti. Reikia vėl planuoti, įtraukti dar daugiau chorų ir paversti kasmetine tradicija. Į tokias dainų šventes gali suvažiuoti ne tik New Yorko ir New Jersey apylinkių chorai; galima pasikviesti ir iš Philadelphijos, Baltimorės, Bostono. Vieną kartą gali jos būti čia, kitą kartą kitur. Tas nebūtų taip sunku suorganizuoti. Tokių švenčių reikšmė būtų visokeriopai teigiama: skatintų chorų augimą, keltų jų lygį, skleistų dainos kultūrą ir palaikytų lietuviškąją dvasią“²⁰.

Ši idėja iš karto susilaukė atgarsio tarp vargonininkų ir chorvedžių. 1953 m. vykusiame ALVS seime Stepas Sodeika pasiūlė ateinančiais metais visose provincijose organizuoti parengiamąsias dainų šventes ir tuo reikalu rūpintis buvo pavesta specialiai sudarytai muzikinei komisijai. Tačiau įvyko tik viena rajoninė dainų šventė Čikagoje. Pasirodė, kad surengti visuotinę JAV, juo labiau dar ir Kanados dainų šventę yra ne taip jau paprasta. Tad paruošiamieji darbai truko dar keletą metų ir buvo lyg savotiškas lietuvių bendruomenės organizuotumo bei meninio pajėgumo išbandymas.

1954 m. liepos 2 d. ALRK Vargoninkų sąjungos seime valdybai buvo pavesta sukviesti Čikagos chorvedžių pasitarimą. Jame dalyvavo 11 asmenų. Susirinkusieji pritarė dainų šventės 1956 m. rengimui ir sudarė laikiną dainų šventės komitetą, kuris po metų tapo nuolatinis. Jį sudarė Elena Blandytė, Vladas Butėnas, Juzė Daužvardienė, Albinas Dzironaitis, Agnė Jasaitytė, Juozas Kreivėnas, Justinas Kudirka, Vytautas Radžius, Alice Stephens. Į šį darbą buvo įtraukta ir JAV Lietuvių bendruomenės Čikagos apygardos valdyba, nes šventę buvo nutarta rengti Čikagoje. Šventės organizatoriai jaudinosi: „Dainų šventė bus svarbus įvykis, kuris turės daug įtakos į mūsų chorų ateitį. Labai svarbu, kad ši šventė pavyktų. Tarp kita ko – ji skiriama ne kitataučiams stebinti, kaip pas mus įprasta, bet saviems lietuviams savų jėgų parodymas. Jau vien atsiradimas estradoje tūkstančio skaičiaus iš įvairių JAV ir Kanados kolonijų vieno tikslo siekiančių žmonių, kurių tarpe bus ir čia gimusieji, ir naujai atvykusieji, įvairaus amžiaus ir įvairių pažiūrų, bus įrodymas, kad lietuviškas reikalas mus sujungia ir didina jėgą“²¹.

1956 m. liepos 1 d. į Čikagą suvažiavo per 30 chorų – daugiau nei 1000 dainininkų²². Apie pusę jų sudarė bažnytiniai chorai. Išklmės prasidėjo Šv. Kryžiaus bažnyčioje, į kurią ne visi norintieji galėjo patekti. Po pamaldų tūkstantinė minia pasipylė gatvėmis ir nukubėjo į „Coliseumą“ – pastatą, kuriame galėjo tilpti daugiau nei 8000 žmonių. Bilietų visiems neužteko, tad dalis klausytojų būriavosi prie atvirų durų. Salėje plazdėjo Lietuvos ir JAV vėliavos, scenos pakraščius puošė vainikai, o iš šonų stovėjo du dideli pianinai. Nuaidėjus pučiamųjų fanfaroms, iš salės gilumos įžengė Dariaus ir Girėno legionieriai, Čikagos šauliai. Prie mikrofono išsirikiavo šventės rengėjai. Jie pakvietė Juozą Žilevičių – pirmosios dainų šventės Lietuvoje organizatorių – ir jam įteikė specialiai šiai šventei nukaldintą dirigento lazdelę. Dirigentas pagarbiai priėmė lazdelę, ją pabučiavo ir staiga pakėlė. Į jo mostą atsiliepė pučiamųjų fanfaros, o joms nuaidėjus jungtinis choras užtraukė Juozo Naujalio harmonizuotą giesmę „Dievas mūsų prieglauda ir stiprybė“, kuria buvo pradedamos visos dainų šventės Lietuvoje. Po to choras sugiedojo JAV ir Lietuvos himnus. Skambant pastarajam, ne vienam klausytojui nuriedėjo skruostu ašara, prisiminus laisvės dienas tėvynėje. Trumpus sveikinimo žodžius tarus šventės rengėjams, Juozą

Žilevičių vienas po kito ėmė keisti dainų šventės dirigentai – Vladas Baltrušaitis, Bronius Budriūnas, Alfonsas Mikulskis, Stepas Sodeika, Alice Stephens, Kazys Steponavičius, sesuo Bernarda Venskutė. Karščio alinama minia klausėsi Aleksandro Aleksio, Broniaus Budriūno, Jono Dambrausko, Juliaus Gaidelio, Juozo Gruodžio, Vlado Jakubėno, Vytauto Jančio, Jeronimo Kačinsko, Bruno Markaičio, Miko Petrausko, Česlovo Sasnausko, Juozo Žilevičiaus dainų. Po baigiamojo Juozo Kreivėno žodžio, grojant maršams, buvo išneštos vėliavos. Publika išsiskirstė ne iš karto. Ji dar ilgai būriavosi gatvėse, aptarinėdama šventės įspūdžius. O jų būta įvairių. Dauguma džiaugėsi tokia didinga dainos manifestacija, kuri po 1939 m. dainų šventės išėivijoje buvo pats masiškiausias lietuvių kultūrinis renginys ir net atnešė 2 500 JAV dolerių pelną²³, tapusį finansiniu būsimos dainų šventės pagrindu. Tačiau kai kurie atidesni klausytojai atkreipė dėmesį į netinkamą tokiam renginiui salę, jos prastą akustiką²⁴, turėjo priekaištų ir koncertiniam repertuarui: „Įvykusios Dainų šventės programa yra koncertinė, lokalinė, bet ne visuotinė. Bendras choras dainuoja 6 dainas, o grupės – 15 dainų, vadinasi, bendram chorui buvo skirta tik 30 min. Tai didelė klaida. Turėtų būti atvirkščiai. Antras didelis nesusipratimas: programoje mes matome tik 3 liaudies dainas. Dar labai svarbus ir sunkesnis dalykas yra dainų programoj patalpinti kiekvieną dainą į tokią vietą, kad ji geriausiai skambėtų ir lengviausiai pasiektų klausytoją“²⁵. Tačiau net ir didžiausi muzikos kritikai turėjo pripažinti teigiamą šios šventės vaidmenį ugdant lietuvių bendruomenės tautinę savimonę ir tarti padėkos žodžius renginio organizatoriams bei dalyviams. Vladas Jakubėnas teigė: „Dabar, dainų šventei praėjus, galime drąsiai tarti, kad ji pavyko. Iš pasiskelbusių pusantro tūkstančio choristų atvyko truputį per tūkstantį. Programa išmokta buvo rūpestingai. Masinio choro dainos skambėjo gryna intonacija, ne visuomet girdima mūsų chorų koncertuose. Per visą programą nepasitaikė nė vieno jaučiamo detonavimo. Būta tik vieno kito nedidelio ritminio netikslumo. Pasisekimas buvo dėl to, kad karo audrų sukrėsti „vėtyti ir mėtyti“ tremtiniai, sudarę masinio choro daugumą, yra nemažai pažengę muzikoje naujomis aplinkybėmis“²⁶. Programa džiaugėsi ir Juozas Žilevičius: „Tos dienos Chicagoje paliko neišdildančių prisiminimų. Įspūdžiai iš Dainų šventės nemirtingi. Girdėjau negirdėtų dalykų, kuriais muzikos siela buvo pasotinta ilgam“²⁷.

Entuziazmo pagauti lietuviai ėmė iš karto mąstyti apie kitos visuotinės dainų šventės rengimą. Tačiau reikia pripažinti, kad bendras chorinės dainos sąjūdis po I JAV ir Kanados dainų šventės nusiūgo. Nors 1956 m. vykusio Kultūros kongreso lietuvių muzikos sekcija ir priėmė rezoliuciją, kad „chorų veikla yra pirmaeilis lietuviybės išlaikymo veiksnys“²⁸, atėjo poilsio ir ramybės laikas. Vos viena kita parapija sugebėjo surengti savo provincijose jungtinių chorų suvažiavimus. Bažnytiniai chorai tenkinosi pavieniais koncertais, kurių taip pat ėmė retėti. Tai buvo susiję su suklestėjusia pasaulietinių chorų veikla ir vargonininkų senėjimu. Tačiau pajėgūs ir meninėje veikloje aktyvūs chorvedžiai ir toliau savo bažnyčiose rengė religinės muzikos koncertus.

Bet daugelio širdyse, ypač naujųjų ateivių, jau spėjusių įsikurti svečioje šalyje, ruseno viltis vėl sukviesti JAV ir Kanados chorus į vieną didelį sambūrį. Tuo ėmė rūpintis Lietuvių bendruomenės vadovai, paskyrę šventės pirmininku prelatą Igną Albavičių, kuris, sutikęs eiti šias pareigas, anot Vlado Jakubėno, „savo autoritetu ir taktu daug prisidėjo prie nuomonių išlyginimo ir visos šventės rengimo veiklos sucementavimo“²⁹. Prelatas ir kiti

šventės organizacinio komiteto nariai (Teodoras Blinstrubas, Stasys Daunys, Jonas Jasaitis, Justinas Kudirka, Jonas Paštukas, Vytautas Radžius, Jonas Zdanius) masiniam dainų renginiui, vykusiam Čikagoje 1961 m. liepos 2 d., parinko erdvę amfiteatrą, kuriame tilpo apie 14 000 klausytojų. Didžiausi nesutarimai buvo kilę dėl repertuaro ir dėl naujųjų ateivių dominavimo sprendžiant pagrindinius dainų šventės klausimus. ALVS jautėsi įžeista, nustumta į šalį, nes ji buvo I JAV ir Kanados dainų šventės iniciatorė. Senieji chorvedžiai pageidavo ir lengvesnės bei populiareesnės koncertinės programos. Tačiau organizatoriai siekė ne tik masiškumo, bet ir meninio rezultato, todėl stengėsi įtraukti įvairesnes bei sudėtingesnes jaunesnių kompozitorių dainas. Tai pavyko padaryti kai kurių iniciatyvių muzikų dėka³⁰. Repertuaro tobulinimo srityje daug pasidarbavo Vladas Jakubėnas. Jo kritinių straipsnių ir asmeninės iniciatyvos dėka į šventės koncertinę programą pakliuvo ir sudėtingesnės dainos. Pradžioje buvo užsimota atlikti net kantatą, bet vėliau tos minties teko atsakyti, neatsiradus tinkamam kūrinii. Tačiau ją atstojo Vlado Jakubėno „Tremtinių ir išvežtųjų giesmė“. Derinant repertuarą, kai kam kilo abejonių, ar chorai pajėgs atlikti šią giesmę, taip pat nelengvą Juozo Bertulio dainą „Pabusk, pasauli“. Tačiau rezultatai išskleidė visas abejones: „Pasirodo, mūsų chorai, gyveną aukšto technikos lygio krašte, kažkaip išpruso, susklandėjo; jų intonacija ir ritmika neabejotinai pagerėjo. Net ir silpnesni chorai, neįstengę atlikti sunkesnių veikalų bendros repetitacijos, vis dėlto buvo išmokę atskirų balsų partijas ir, dirigento lazdelės bei kitų choristų vedami, galėjo be kliūčių prisidėti prie visų dainavimo“³¹. Organizaciniam komitetui pavyko įveikti kartų nesklandumus, išvengti kai kurių chorvedžių ultimatumų, suderinus repertuarą ir į dainų šventę pakvietus pačius garbingiausius JAV lietuvių vargonininkus bei chorvedžius – Juozą Žilevičių ir Aleksandrą Aleksį. Jie buvo išrinkti garbės dirigentais. Be jų, dainų šventėje dirigavo Bronius Budriūnas, Julius Gaidelis, Alfonsas Mikulskis, Steponas Sodeika, Alice Stephens, Kazys Steponavičius.

Ši šventė nebuvo tokia masinė. Pasak Juozo Žilevičiaus, joje dalyvavo 26 chorai, kuriems priklausė 986 dainininkai³², kitų paskaičiavimu – 23³³. Iš jų 9 buvo parapijų. Vieni chorvedžiai nespėjo parengti programos, kitų neišleido klebonai, kai kas patingėjo vasarą repetitacijoms aukoti savo atostogas. Todėl kai kurie miestai, pvz., Monrealis, nepasiuntė į šventę jokio kolektyvo. Tačiau joje pirmą kartą pasirodė lygių balsų chorai. Tai buvo Alice Stephens ir Vytauto Radžiaus nuopelnas. Šventė pasižymėjo įspūdinga atidarymo ceremonija. Pamaldos vyko Čikagos Šv. Kryžiaus bažnyčioje (jas koncelebravo prelatas Ignas Albavičius) ir evangelikų Tėviškės parapijos bažnyčioje (Mišias laikė kunigas Ansas Trakis). Po pamaldų Jėzuitų sodelyje pagerbti žuvusieji už Lietuvos laisvę. Prieš koncertinę dalį, prasidėjusią Jono Dambrausko „Malda už tėvynę“, buvo sakomi sveikinimo žodžiai. Jie gana ilgai užsitęsė, už tai šventės organizatoriai susilaukė kritikos. Visiems norėjosi kuo greičiau išgirsti šventės dainas, kurių autoriai daugeliui jau buvo žinomi iš praėjusių renginių. Bet kai kurių kompozitorių – Kazimiero Viktoro Banaičio, Stasio Gailevičiaus, Broniaus Jonušo, Juozo Strolios – kūriniai dar buvo nenudainuoti. Buvo akivaizdu, kad naujųjų ateivių muzika užėmė deramą vietą įvairių chorų repertuare. Šventė buvo įvertinta kaip vykusi tautinio vieningumo apraiška ir nusisekęs kultūrinis renginys³⁴. Jai pasibaigus, amfiteatre buvo surengtas banketas, kurio metu skambėjo tostai už atliktą milžinišką darbą ir už naujas dainų šventes, kurios turėtų atkreipti ir JAV politinės valdžios dėmesį:

„Tada ne tik chicagiškė, bet visos Amerikos spauda pirmuose puslapiuose linksniuotų pavergtos Lietuvos vardą. Niekas nėra ir negali būti sunku, kas prisideda prie lietuvių kultūrinės veiklos ir kas garsina Lietuvos vardą pasaulyje: Amerikoje, Kanadoje ar kur kitur“³⁵. Šventei pasibaigus, kilo minčių apie tokio pobūdžio muzikinių renginių transliavimą per radiją ar televiziją, taip pat koncertinio repertuaro fiksavimą garso įrašuose ir ilgo grojimo plokštelių gaminimą. Tačiau tai padaryti buvo gana sudėtinga.

Dainų šventės tapo pagrindine masine chorų koncertine forma. Apmirė provincijose rengtos dainų dienos, įvairiomis progomis organizuoti jungtinių chorų pasirodymai. Visi laukė ir ruošėsi iškiliausiam momentui – JAV ir Kanados dainų šventei. O nuo vieno tokio momento iki kito praeidavo penkeri ir daugiau metų. Per tą laiką bažnytiniai chorai tenkindavosi vien liturginėmis apeigomis ir tik labai retai suvažiuodavo į kokią nors regioninę šventę. Viena jų įvyko 1962 m. birželio 3 d. Čikagoje, minint ALVS 50-mečį. Tuomet atvyko apie 300 dainininkų iš Waterburio (CT), Los Andželo (CA) ir daugiausia – iš Čikagos. Šioje šventėje parapijų chorai dalyvavo kaip pagrindiniai renginio šeimininkai, o prie jų prisidėjo ir ansamblis „Dainava“, Lietuvių operos vyrų bei moterų chorai, „Lietuvos vyčiai“ ir Alice Stephens ansamblis, savo koncertais parėmę Vargonininkų sąjungos jubiliejinį renginį.

1964 m. Niujorke buvo surengta Pasaulinė paroda, kurioje savo muzikinę kultūrą demonstravo ir lietuviai. Bet esminis skirtumas buvo tas, kad 1939 m. jie tokioje pat šventėje dalyvavo kaip nepriklausomos valstybės atstovai, o 1964 m. – kaip pabėgėliai iš okupuoto krašto. Pastarojoje ypač svarbus vaidmuo buvo numatytas bažnytiniais chorams, kurie turėjo parengti solidžią religinę lietuvių kompozitorių kūrinių programą³⁶. Deja, rengiantis tos minties, matyt, buvo atsakyta, nors Pasaulinėje parodoje parapijų chorų būta dvigubai daugiau nei pasaulietinių: parapijų – 21 su 647 dainininkais, pasaulietinių – 10 su 393 dainininkais³⁷. O atsakyta todėl, kad lietuviai neturėjo savo paviljono. „Buvo laukiama, kad 1964 m. parodoje dalyvaus ir Sovietų Sąjunga su savo respublikomis, taigi ir su Tarybų Lietuva. Jos simpatikai lietuviai Amerikoje jau buvo bepradedę tautą reprezentuoti. [...] Bet Sovietų Sąjunga parodoje dalyvauti atsisakė. [...] Išeiviai turėjo vilčių prisiglausti prie Vatikano paviljono, bet ir čia laimėta tik tiek, kad kai kurie lietuviai buvo pasamdyti prie Vatikano paviljono įrengimo. Ir galų gale teko sutikti, kad viena lietuvių grupė – tarybiniai – neturi jokių vilčių į parodą patekti su Maskva, o kitai grupei – tautiniams – nieko neišeina su Vatikanu“³⁸. Tad reikėjo ieškoti išeities. Ji buvo rasta, kai parodos organizatoriai lietuviams leido pastatyti koplytstulpį ir stadione surengti Lietuvių dieną. Šventė prasidėjo apeigomis prie lietuvių koplytstulpio ir pamaldomis stadione (šv. Mišias aukojo vyskupas Vincentas Brizgys). Koncertinėje programoje vyravo nesudėtingos lietuvių kompozitorių harmonizuotos ir originalios dainos bei tautiniai šokiai. Jungtiniam chorui dirigavo Algirdas Kačanauskas, Jeronimas Kačinskas, Alfonsas Mikulskis, Alice Stephens, Vaclovas Verikaitis, orkestrui – Vytautas Strolia. Tačiau koncertuoti buvo gana sunku. Iš už stadiono šikūrusių paviljonų sklido daugiataūkstantinės minios šurmulys, per garsiakalbį skelbiamos reklamos, virš stadiono skraidė malūnsparniai. Tai blaškė tiek atlikėjų, tiek ir publikos dėmesį. Todėl tokiomis sąlygomis lietuviai ir negalėjo pademonstruoti reprezentacinio repertuaro, atkreipiančio kitataučių dėmesį į okupuotos valstybės likimą. Nepaisant to, jie visiems davė suprasti, kad yra gyvos tautos atstovai.

Tokia ir buvo pagrindinė jų misija. Tačiau po šios šventės keletą metų vėl buvo tylu, kol visų neišjudino parengiamieji III JAV ir Kanados dainų šventės darbai.

Ši šventė buvo surengta Čikagos tarptautiniame amfiteatre (*International Amphitheatre*) 1966 m. liepos 3 d. Joje dalyvavo 41 choras (iš jų 16 vaikų ir 13 bažnytinių) su maždaug 1 200 dainininkų. Pirmą kartą dainų švenčių istorijoje dainavo vaikai iš lituanistinių mokyklų bei pavienių ansamblių. Tai buvo didelė naujovė. Nors šventė, kaip įprasta, prasidėjo pamaldomis Šv. Kryžiaus bažnyčioje, tačiau būta naujovių ir atidarymo ceremonijoje. Joje dalyvavo lietuvių svečių delegacijos iš Anglijos, Argentinos, Australijos, Austrijos, Belgijos, Brazilijos, Italijos, Kolumbijos, Naujosios Zelandijos, Prancūzijos, Švedijos, Šveicarijos, Urugvajaus, Venesuelos, Vokietijos ir, savaime suprantama, iš JAV bei Kanados. Visos jos su savo vėliavomis išvygiavo į salę. Dainų šventės chorvedžių branduolį sudarė būrys Klaipėdos konservatorijos auklėtinių – Petras Armonas, Jeronimas Kačinskas, Alfonsas Mikulskis, Ona Mikulskienė, dirigavusi kanklių orkestrui, garbės dirigentu buvo išrinktas buvęs šios konservatorijos direktorius Juozas Žilevičius. Be jų, dar dirigavo Alice Stephens, pradėdama šventę Algirdo Kačanausko „Malda už tėvynę“, Faustas Strolia ir Bronius Budriūnas. Pastarasis trečioje renginio dalyje atliko savo paties kantatą „Tėviškės namai“. Dainų repertuaras buvo sudarytas iš lietuvių muzikos klasikų bei naujųjų ateivių (kompozitorių ir chorvedžių) kūrybos. Stasio Šimkaus daina „Lietuviais esame mes gimę“ užbaigė visą grandiozinį renginį. Dainininkams didžiulių problemų buvo sukėlusį Broniaus Budriūno kantata. Dėl to jie nespėjo išmokti kitų sudėtingesnių dainų ir jungtinis choras ne visur skambėjo darniai. Tačiau kantatos įtraukimas į dainų šventės programą buvo jos rengėjų prestižo klausimas. Jie norėjo parodyti, kad kyla šio pobūdžio renginių meninis lygis ir kad šie renginiai nėra dar vienas nudainuotų dainų pristatymas. Kantata „Tėviškės namai“ buvo apibūdinta kaip šviesus patriotinės nuotaikos kūrinys, atsveriantis okupuotos Lietuvos kūrybą³⁹. Nors kai kurie muzikos kritikai atkreipė dėmesį į ne visai tinkamą repertuarą, į nedėkingą salės akustiką, tačiau bendras įspūdis daugeliui liko didingas ir nepamirštamas. Šventėje dalyvavę svetimtaučiai lietuviams negailėjo pagiriamųjų žodžių. Turkijos konsulas sakė, kad tai nuostabus laimėjimas. Jam darė įspūdį stiprūs choristų balsai ir gabūs dirigentai. Hondūro konsulė džiaugėsi: „Man susidaro įspūdis, kad visame pasaulyje yra tiek daug lietuvių, kovojančių dėl laisvės, ir tikiu, kad laimėsite“⁴⁰. Bolivijos konsulė sakė: „Puiku. Tai rodo, kad lietuviai vieningi“⁴¹. Net dainų šventės organizatorius Steponas Biežis liko patenkintas: „Dar niekada iševijoje po vienu stogu nebuvo tiek lietuviško jaunimo!“⁴². O V. Jakubėnas akcentavo: „Mūsų dainų šventės privalo būti ne vien tautinė pramoga, bet ir tikra lietuviškos dainos meno šventė“⁴³. Pasigirdo netgi balsų, siūlančių į kitas dainų šventes pakviesti latvių ir estų choras. Buvo prisiminta 1930 m. Kaune vykusį dainų šventę, kurioje savo dainas dainavo latviai. „Gal tai ir nedidelis nuošimtis, o vis dėlto reikšmingas draugiškumo simbolis, spalvingai parąškinęs Pabaltijo tautų vieningumą. Būtų gražu, jei viena kuri latvių ir estų daina būtų atliekama visuotinės lietuvių šventės metu. Norom nenorom reikia pritarti minčiai, kad kiekvienas kultūrinis bendradarbiavimas prailgina mūsų egzistencijos dienas ir dažnai įamžina mūsų sėkmingas valandas žmonijos istorijoje“⁴⁴. Tačiau nuslūgus euforinėms nuotakoms, akylesni muzikos analitikai, nors ir nenorėdami sumenkinti įdėto chorvedžių bei choristų triūso bei didelio dainų šventės atgarsio, ėmė išvelgti ir silpnąsias cho-

rinio sambūrio vietas. Jie pagrįstai teigė, kad chorai ima išsisemti, kad nėra lygių balsų chorų, todėl gelbstimasi vaikų kolektyvais ir nieko nedaroma chorų stiprinimo reikalu. Ir tai buvo akivaizdi tiesa.

Praėjus dainų šventei, dauguma chorų sprendė vien savo gyvavimo klausimus, retai kada su kitais rengė bendras programas. Lietuvių dainų dienos neišlaikė savo ankstesnio statuso, tad virto tik išplėstiniais vieno ar kito choro koncertais. O ir dainų šventės savo kokybiniais rodikliais ėmė menkėti. Į tai atkreipė dėmesį dainų švenčių organizatoriai ir viešai ėmė kelti šiuos klausimus: 1) Ar dainų šventes būtinai reikia rengti tik Čikagoje? 2) Ar tinkamai ir laiku yra pateikiamas chorams repertuaras? 3) Ar tinkami asmenys atrenkami į dainų švenčių rengimo komitetą ir repertuaro komisiją? 4) Ar teisingai yra paskirstomas iš dainų gautas pelnas? Kadangi nemažai bažnytinių chorų veikė rytinėje JAV pakrantėje įsikūrusiose lietuviškose parapijose, ne visi jie turėjo finansinių galimybių atvykti į Čikagą, tačiau prisiderinti prie visų kolektyvų buvo neįmanoma. Bažnytiniai chorai skundėsi, kad juos per vėlai pasiekia dainų švenčių repertuaras ir kad jis yra orientuotas ne į jų meninį pajėgumą, o tai sukelia daug sunkumų. Jų vadovai patarė į organizacinį komitetą įtraukti daugiau dirbančių chorvedžių, o ne kitų profesijų asmenų. Ne visi, ypač vargonininkai, būdavo patenkinti ir pelno skirstymu, nes bažnytiniai chorai būdavo mažai finansiškai remiami. Vargonininkų spaudos organas „Muzikos žinios“, platindavęs žinias apie dainų šventes, dažnai iš viso jokios paramos nesulaukdavo⁴⁵. Į kai kurias pastabas buvo stengiamasi atsižvelgti. Masinių muzikinių renginių organizatoriai labiausiai siekė išlaikyti stabilų dainininkų bei klausytojų skaičių ir neleisti dainų šventėms visiškai sumenkėti ar išnykti. Daugelis suprato, kad tai ne vien dainos, bet ir lietuvybės propagavimas: „Choras gali laikytis tik bendru reikalo supratimu ir bičiulišku savitarpio nusiteikimu. Kaip sakoma, choras turi būti susigyvenęs. Išėivinėmis sąlygomis šis bičiuliškas vienu su kitais ryšys savaime tampa ir tautiniu ryšiu. Suaugant savo tarpe, natūraliai giliau suaugama ir su pačia lietuvybe. Atsiskyrėliai nejučiomis virsta ir nutautėliais. [...] Gyventi savo lietuviška kultūra yra pirmoji sąlyga tautinei gyvybei svetur žadinti“⁴⁶.

IV JAV ir Kanados dainų šventė įvyko Čikagoje 1971 m. liepos 4 d. Joje dalyvavo 13 bažnytinių, 14 pasaulietinių ir 15 jaunimo chorų – iš viso daugiau kaip 1300 dainininkų. Išvakarėse pagerbti žuvusieji už Lietuvos laisvę. Pati šventė, kaip įprasta, prasidėjo pamaldomis keliose bažnyčiose – katalikų ir evangelikų. Toliau renginys vyko tarptautiniame amfiteatre, išpuošta lietuvių liaudies stiliaus dekoracijomis. Tarp garbingų svečių sėdėjo būrys užsienio valstybių konsulų iš Didžiosios Britanijos, Izraelio, Kosta Rikos, Gvatemalos, Urugvajaus, Panamos, Libano bei kitų kraštų. Tarp gausios publikos matėsi grupė ukrainiečių, taip pat iš Romos atvykęs marijonų vadas kun. J. Sielskis MIC, lydimas provincijolo kun. J. Dambrausko MIC. Dainų šventės komiteto pirmininkas dr. Gediminas Balukas savo kalboje išreiškė pagrindinę mintį: lietuvių dainos ašaromis ir krauju parašytos, todėl mintyse išėivijos lietuviai turi susijungti su sesėmis bei broliais Lietuvoje ir gyventi tuo pačiu tikėjimu – laisvės ilgesiu⁴⁷. Dirigentui Vincui Mamaičiui mostelėjus, suskambo Amerikos ir Lietuvos himnai. Po to vyko kelių dalių koncertas, kurio programą sudarė įvairių kartų lietuvių kompozitorių dainos, pradedant Aleksandru Aleksiu ir baigiant Juozu Žilevičiumi. Jas dirigavo Petras Armonas, Bronius Jonušas, Algirdas Kačanauskas, Stasys Sližys, Faustas Strolia, Vaclovas Verikaitis. Skambėjo ir Broniaus

Budriūno kantata „Lietuvos šviesos keliu“, atliekama paties autoriaus, padedant solistams Prudencijai Bičkieni, Jonui Vazneliui bei akompaniatoriams Raimondai Apeikytei ir Manigirdui Motekaičiui. Jungtiniam moksleivių chorui pritarė 11 skambių akordeonų. Dainų šventei buvo skirtas specialus leidinys. Jame buvo pateikta ne tik programa, bet ir chorų aprašymas, dainininkų sąrašai, dirigentų bei choristų nuotraukos, sveikinimo tekstai. Pavykusia Dainų švente džiaugėsi ir publika, ir dalyviai. Aišku, būta ir kritikos repertuaro atžvilgiu, ypač neigiamai buvo vertinamos į programą įtrauktos XX a. pradžios lietuvių kompozitorių dainos⁴⁸. Organizatoriai aiškino, kad klausytojai sunkiai suvokia naujoviškesnę ir sudėtingesnę muziką. Juo labiau kad ne visų chorų meninis pajėgumas buvo vienodas, tad užsimoti atlikti modernų repertuarą rengėjai neturėjo galimybių, o klausytojai – ypatingo poreikio. Tačiau kritika, kad dainų šventės scenarijus liko toks pat, kaip ir visų ankstesnių dainų švenčių, buvo pagrįsta. Žymus lietuvių muzikos veikėjas Bronius Nainys apgailestavo: „Nors aplamai šios šventės programa buvo graži, bet, kaip pirma, pastebėjau, jos klausytis nusibodo. Nusibodo daugiausia dėl to, kad ji buvo tokia pat, kaip ir trys ankstyvesnės. Panašus repertuaras, toks pat jo išpildymas, toks pat chorų paradas, toks pat chorų susatymas, toks pat leidinys, protokolas ir visa kita. Ir taip per visas keturias šventes iš eilės: tas pats stilius, ta pati forma. Publika visa tai jau iš anksto žinojo, todėl mažiau jos ir prisirinko, nors propagandos buvo daug. Atrodo, kad jau laikas švenčių programas keisti. Vien iš patriotizmo stokos žmonės šventėn nebeateina. [...] Kitai šventei reikia ieškoti naujovių, reikia rasti, kas publiką patrauktų. Tai padaryti nėra lengva, bet, tuo pačiu keliu eidami, toliau švenčių nebesuruošime. Gyvenimas reikalauja pakeitimų, ir labai gerai, jeigu jų atsiranda“⁴⁹. Tačiau nerimo šešėliai dėl lietuviškos muzikos ateities liko neišsklaidyti.

Jau po III JAV ir Kanados dainų šventės chorų dainininkų klausimas buvo rimtai svarstytas JAV Lietuvių bendruomenės centro ir šventės rengimo komitete. Muzikas Jonas Zdanius buvo paruošęs metmenis projektui, galinčiam padėti palaikyti chorų gyvybingumą, glaudesnę tarpusavio ryšį tarp atskirų kolektyvų. Chorvedys Jeronimas Ignatonis pateikė planą, kaip burti vaikų chorus ne tik didelėse, bet ir mažose kolonijose. Tačiau dėl uždelstos komiteto veiklos ir pasikeitimų Lietuvių bendruomenės vadovybėje šie projektai liko neįgyvendinti. Teko tik konstatuoti, kad ir IV dainų šventė nebuvo didelė paskata chorams stiprėti, naujiems kolektyvams rasti ar didesniam choristų būriui susitelkti⁵⁰. Pasigirdo nemažai balsų, kad chorams reikia ne tiek finansinės paramos, kiek balsingų dainininkų, chorų išvykų į kitas vietas, judėjimo tarp įvairių parapijų ir pasaulietinių kolektyvų, naujų dainininkų, instrumentalistų ir dirigentų. Tačiau buvo akivaizdu, kad trūko ir Lietuvių bendruomenės dėmesio kultūrai. Apie tai rašė poetas Kazys Bradūnas: „Didelė mūsų nelaimė, kad mes kultūrinio gyvenimo ir jo viešųjų apraiškų pulso nesugebame išlaikyti diena iš dienos, metai iš metų lygiai stipraus ir aktyvaus. Tautinių šokių ar dainų šventės proga mes tą pulso palikimą pakeliame beveik iki sprogimo, bet iškilmei pasibaigus, pulsas vėl ilgam laikui nukrinta iki vos apčiuopiamo plazdėjimo. Pabundam ir vėl, kada jau geram šoktelėjimui pasiruošti ir laiko būna per mažai; viskas tada atliekama didžiausioje įtampoje ir atliekama tik šiaip taip. To neatsitiktų, jeigu kultūrinio gyvenimo išorinių apraiškų planuotojai (argi tokių mūsųose jau yra?), anot to posakio, lėtai, bet užtikrintai metai po metų dirbtų, neatleisdami vadžių. [...] Bet kai politikos tiek daug,

o centrinės kultūrinės veiklos institucijos nė vienos, kai nėra ir kas planuoja kultūrinės apraiškas visos išeivijos pločiu, kai nėra jokio balanso tarp dėmesio politikai ir tarp dėmesio kultūrinei veiklai, darosi neįdomu. Ir atrodo, kad mes amžių amžiais vis tuo pačiu sergame, jėgas ir visą išmintį atiduodami tik politikai, kultūros net nepasigėsdami [...]“⁵¹.

Matyt, dėl šių priežasčių kita dainų šventė įvyko pavėluotai – ne po penkerių, bet po septynerių metų – 1978 m. liepos 2 d. Toronte, didžiulėje *Maple Leaf Gardens* arenoje. Ši kartą jos iniciatoriai buvo Kanadoje gyvenantys lietuviškos dainos entuziastai. Todėl ir šios šventės pavadinime – V Kanados ir JAV lietuvių dainų šventė – Kanadai jau skiriama pirmoji vieta. Jos rengėjai buvo Kanados lietuviai, kurie tik šventės repertuarui sudaryti talkon kvietėsi JAV lietuvius muzikus. Joje dalyvavo 51 choras su 1 400 dainininkų, pradedant septynmečiais vaikais ir baigiant žilagalviais seneliais. Tarp jų buvo svečių ir iš Australijos. Visi jie susibūrė į vaikų, moterų, vyrų ar jungtinius chorus. Daugiau nei pusę atlikėjų sudarė bažnytiniai chorai. Muzikinė dalis prasidėjo Kanados ir Lietuvos himnais, kuriems dirigavo Alice Stephens, akompanuojant Toronto estų pučiamųjų orkestrui „Estonija“. Šventėje, be gerai žinomų ir ne kartą dainuotų dainų, skambėjo dar ir Liongino Abariaus bei Juozo Karoso dainos, taip pat lietuvių liaudies instrumentų orkestro atlikta Alfonso Mikulskio rapsodija „Ant Nemuno kranto“. Kai kurioms dainoms pritarė iš Toronto profesionalių muzikų sudarytas simfoninis orkestras. Pavieniams ir jungtiniams chorams dirigavo Bronius Budriūnas, Stasys Gailevičius, Jonas Govėdas, Aloyzas Jurgutis, Alfonsas Mikulskis, Faustas Strolia, Vaclovas Verikaitis, solo dainavo žinoma Kanados lietuvių dainininkė Gina Čepkauskienė.

Nors masiniuose renginiuose ir nebuvo tikimasi ypatingo meninio tobulumo, tačiau šiai šventei pasibaigus vėl buvo reiškiami priekaištai jos organizatoriams. Vieniems nepatiko ištęstas ceremonialas su ilgomis visuomenės veikėjų kalbomis, chorų eisena, vėliavų įnešimu, sveikinimų skaitymais ir garbės svečių pristatymu, užtrukęs net kelias valandas, kitiems – nederantys lietuviški muzikos instrumentai. Todėl šventės organizatorių siekimas pajavairinti koncertinę programą liaudiška muzika susilaukė kritikos: „Šioje dainų šventėje pasirodęs liaudies orkestras, bandęs mėgdžioti ‘simfoninį’ sąstatą, paliko labai mišrių įspūdžių. Iš etnografinio taško žiūrint, buvo labai įdomu matyti jaunimą, besidominantį senoviniais liaudiniai muzikos prietaisais ir bandyti jais groti. Tačiau šio orkestro skambesys ir jo muzikinės išraiškos galimybės pasirodė tokios ribotos, kad didžiulėje auditorijoje ilgesnį laiką klausytis jų nekintančio čiaušėjimo bei čirpsėjimo nebuvo nei įdomu, nei lengva“⁵².

Profesionalūs muzikai labiausiai piktinosi koncertinės programos parinkimu: „Sunku suprasti, kodėl buvo tada sudarytas toks nuvalkiotas, nekultūringas (muzikine, daug kur ir poetine prasme) ir beveik nelietuviškas dainų repertuaras. Pradedant sentimentalia „Malda už Tėvynę“, kupina perdėto jausmingumo ir sukomponuota pagal banalių banaliausių tekstą (sic: „Dieve, išvesk mūs tėvynę iš kančių kelių / Pažvelk į ją, o Dieve, savo žvilgsniu meilium“), šventėje, išskyrus keletą liaudies dainų, dominavo pereito šimtmečio lenkiškų romansų tipo Naujalio dainos arba kompozicijos à la Naujalis, deja, techniškai daug silpnesnės. Užmiršt negaliu vienos dainos (ir čia „poezija“ pasibaisėtina), kur sumišęs stebėjau prieškariniu (pirmojo pasaulinio!), senos mados stiliumi, šabloniškais frazėmis ir pagaliau stebinančia, ore pakibusia pabaiga. [...] Nestigo provincinio skonio

bei banalybių ir kitose šiuolaikinėse kompozicijose. Ir čia 'grandioziškumu' bei patriotiniais šūkais buvo tarsi bandyta užmaskuoti tuščiaaviduris muzikos turinys. Atrodo, kad tokių dainų autoriai tenori vieno – sudirgintą publiką pakelti nuo suolų. K. V. Banaitis kitados rašė: 'Muzikos kūrinio autoriui be patriotizmo reikia dar ir melodinio bei harmoninio savitumo, reikia formos ir mokėjimo techniškai muzikinėmis priemonėmis reikšti mintis, jausmus'⁵³.

Kliuvo ir vienam kitam chorvedžiui dėl prasto dirigavimo. Dirigentas Vytautas Marijošius pašmaikštavo: „Deja, ne visi dirigentai prilygo tam garbingam pašaukimui. Pas kai kuriuos buvo daug judėjimo, bet maža laimėjimo“⁵⁴. Taip įvyko dėl organizacinio komiteto sprendimo atsisakyti Vargonininkų ir muzikų sąjungos paslaugų. Todėl kai kas iš šios sąjungos narių viešai prabilo, jog ateityje nederėtų muzikos komisijos nariams pretenduoti į dirigentus, bet pakviesti pačius pajėgiausius tos srities specialistus, kurie vainikuotų chorvedžių ir choristų daugelio metų darbą⁵⁵, įtraukti į šventę jaunuosius talentus⁵⁶. Organizaciniam komitetui buvo išsakyta ir daugiau priekaištų – prasta informacijos sklaida, neaiški finansinė parama, neapsisprendimas, kas kokią dainą diriguos ir kas ją dainuos – mišrūs, vyrų ar moterų chorai.

Tačiau didžiausia bėda buvo ta, kad į spaudoje išsakytas pastabas švenčių organizatoriai mažai atsižvelgdavo, todėl, ruošiantis naujai šventei, senos klaidos buvo iš naujo kartojamos. Kai kurių klausimų, pvz., absoliučiai visiems tinkamo repertuaro, neįmanoma buvo išspręsti. Pasak chorvedžio Fausto Strolios, susidarė įspūdis, „lyg repertuaro komisijoj būtų buvę dvi grupuotės: tų, kurie siekia sunkesnių kūrinių ir pažangos, ir tų, kurie konservatyviai įsikibę laikos senų formų. Reikia pasakyti, kad tai tik dalinai tiesa, nes kiekvienas iš mūsų, kurie planuojame savųjų chorų pasirodymus, esame ir vieni, ir kiti. Mes planuojame ir su savimi kovojame, ir laimi paprastai savisaugos jausmas bei sveika nuojauta. Planuojant prisieina įvertinti chorų pajėgumą, kuris mums primena būti atsargesniais su sunkesne chorine literatūra“⁵⁷.

Nepaisant įvairių nesklandumų, šventės organizatoriai bei dalyviai pasiekė savo tikslą – parodė, kad lietuviai svetimoje žemėje nenuatautėjo. Vienas klausytojas vėliau rašė: „Dabartinio, okupacinio Lietuvos režimo sekliams, o tokių, esu tikras, minioje buvo, teko tikrai painus uždavinys atraportuoti šį įvykį jiems privalomos komunistinės dialektikos rėmuose kaip 'vieną paskutiniųjų išsigimusios lietuviškos buržuazijos paplavų pasispar-dymą'. Ir uoliausiems nutylėti faktą, kad jau net 34-iems metams praėjus po paskutinės išėvių bangos, laisvieji lietuviai ne tik dar patys nebaigia sunykti, bet dargi savo vieton sugebėjo įstatyti tūkstančius išmokslintų, energingų ir tautiniai susipratusių savo vaikų, kurie žada dar ilgus metus būti nemalonia rakštimi jų tėvų žemę pavergusio šone“⁵⁸.

VI Dainų šventė įvyko Čikagoje 1983 m. liepos 3 d. Ją rengė vien tik Lietuvių bendruomenė. Organizacinio komitetu pirmininku buvo išrinktas dainininkas Vacys Momkus. Vargonininkų paslaugų buvo atsisakyta. Į renginį atvyko 33 suaugusiųjų ir 12 vaikų chorų. Tarp pastarųjų bažnyčių giesmininkų jau buvo mažuma – tik apie 10 chorų⁵⁹. Šventėje skambėjo daugeliui žinomos lietuvių kompozitorių dainos, vėl grojo Alfonso Mikulskio vadovaujamas liaudies instrumentų orkestras, atlikęs Jono Švedo rapsodiją „Klonių aidai“, kuriai dirigavo Emilija Sakadolskienė, kaip pavieniai solistai pasirodė birbynininkas Balys Pakštas ir kanklininkė Elena Muliolytė. Algis Grigas, Roma Mastienė

ir Anita Pakalniškytė turėjo galimybę dainuoti solo Stasio Šimkaus kantatoje „Atsisveikinimas su tėvyne“. Šio kūrinio, pirmą kartą nuskambėjusio JAV dar 1920 m., įtraukimas į koncertinį repertuarą buvo apgalvotas ir deramai pagrįstas. Tik gaila, kad atlikėjams tuomet nepavyko kantatos tinkamai atlikti. Prisimenant prieš 50 metų įvykusį Dariaus ir Girėno skrydį per Atlantą, šventėje buvo atliktas Emeriko Gailevičiaus kūrinys „Lituanica“ mišriam chorui ir orkestrui. Kadangi Čikagoje buvo tik kai kurių instrumentų partijos, tad šį kūrinį reikėjo orkestruoti iš naujo. Tai sumaniai atliko Arūnas Kaminskas. Chorams dirigavo Alfonsas Gečas, Jonas Govėdas, Aloyzas Jurgutis, Alfonsas Mikulskis, Faustas Strolia, Dalia Viskontienė, orkestrui, grojusiam tautiniams šokiams – Algis Modestas. Šventės organizatorius bei dalyvius telefonu pasveikino JAV prezidentas Ronaldas Reaganas, tarp garbingų svečių buvo Iliojaus senatorius Charles Percy.

Daugelio nuomone, šventės programa buvo silpna ir pavadinta „iškilmingu nuosmukiu“ – į programą vėl pateko senos, nudainuotos dainos, parinktos visiškai atsitiktinai. Kai kurie klausytojai piktnosiai į repertuarą įtrauktomis sovietinių režimą propagavusio kompozitoriaus Juozo Tallat Kelpšos dainomis, buvo nepatenkinti, kad neskambėjo Kazimiero Viktoro Banaičio, Juliaus Gaidelio, Jeronimo Kačinsko, Vytauto Klovos, Juliaus Štarkos dainos, kad blogai veikė įgarsinimo sistema. „Šeštoji dainų šventė buvo labai neįdomi. Kas ir buvo įdomesnio, tai sunyko sujauktoje programoje“⁶⁰. Ir renginio scenarijus buvo toks pats kaip praėjusių švenčių. Ne vienas baiminosi, kad ateityje dainų šventės taps piknikais su dainomis ir šokiais. Tapo akivaizdu, kad jos ėmė prarasti anksčiau turėtą autoritetą. Šią tendenciją nulėmė kelios priežastys: 1) jauniausios lietuvių kartos silpnas lietuvių kalbos mokėjimas; 2) parapijų chorų nykimas, prasidėjęs bažnyčiose įvedus visuotinę giedojimą. „Kai Vatikano II Susirinkimas išėmė lotynų kalbą, jis sudavė mūsų chorinei veiklai didžiausią smūgį, nors iš pirmo žvilgsnio atrodė, kad Susirinkimas, atmesdamas lotynų kalbą ir skatindamas kiekvienos tautos ne tik kalbos, bet ir savųjų tradicijų palaikymą, lyg ir siekė pasitarnauti ir mūsų tautos interesams. Bet gavosi priešingai: pirmiausia bažnytinių chorų prestižas ir populiarumas smuko. Didieji muzikos kūrėjai, sukūrę Dievo garbei šedevrus, neberado vietos savo bažnyčioje. [...] Atėmus pagrindines Mišių dalis nuo choro, jas atiduodant visai bažnyčiai giedoti ir palikus tik vieną kitą kūrinį chorinei meditacijai, choras pasijautė neberekalingas. Daugelis jų išsivaikščiėjo.“⁶¹ „Šis laikotarpis maždaug sutapo su bažnyčiose įvestomis pamaldų reformomis, kur bent laikinai buvo galima visiškai apsieiti be choro. Apsiejo ir be choro, ir be vargonininko. O tuo laiku būklė pasikeitė dar ir tuo, kad bažnyčioms vargonininko išlaikymas labai pabrango. Ypač pabrango išlaikymas gero muziko. Choro išlaikymas pasunkėjo dar ir todėl, kad smarkiai pabiro kompaktinės lietuvių kolonijos. [...] Radijas ir televizija į kiekvieną trobą atvedė pirmąsias gyvenamojo krašto menines jėgas.“⁶²

Nepaisant didelių dainų švenčių trūkumų ir jų organizatoriams išreikštų priekaištų, kas penkeri metai skambantis išėvijos balsas buvo tarytum priminimas pasauliui, kad lietuvių tauta yra gyva ir siekia savo tėvynės laisvės.

Lietuviai puikiai suvokė, kad dainų šventė yra vienintelis būdas surengti tautinę manifestaciją, todėl, net ir matydami kasmet smunkantį chorinės kultūros lygį, buvo pasiryžę ir toliau organizuoti dainų šventes. Tai buvo vienintelis būdas išsaugoti dainą ir perduoti ją kaip tautinę vertybę jaunajai kartai. Prie bendro darbo stengėsi prisidėti ir kunigai, į

lietuviškas bažnyčias žvelgę kaip į lietuviškos kultūros židinius. Los Andželo Šv. Kazimiero bažnyčios klebonas Jonas Kučingis aiškino: „Lietuviškų parapijų tikslas yra tarnauti visam pilnam žmogui. Amerikos katalikų vyskupų tarybos komitetų socialinei gerovei ir pasaulio taikai dokumente yra vadinamasis kultūrinis pliuralizmas Jungtinėse Valstijose (Origius, Nr. 15, 1981. 1. 4). Ten buvo pareikšta: parapijos neturi baimintis tapti kultūrinio ir dvasinio gyvastingumo centrais, siejant žmonių papročius ir tradicijas su tų laikų Evangelijos mokymu“⁶³.

Jau 1985 m. buvo pradėta rūpintis po kelerių metų numatyta VII dainų švente. Tuomet susirinkę chorvedžiai bei vargonininkai apgailėstavo, kad beveik išnyko rajoninės dainų šventės, kurios buvo tarytum parengiamasis visuotinės dainų šventės etapas. Jie priekaištavo Lietuvių bendruomenei, kuri labai mažai iš dainų švenčių gauto pelno skirdavo muzikinei kultūrai, ypač chorų reikmėms⁶⁴. Visos šios priežastys lėmė, kad numatytais metais VII dainų šventė neįvyko. Vietoj jos buvo surengtas Lietuvos krikščionybės 600 metų paminėjimas Šv. Vardo katedroje Čikagoje, kur dalyvavo jungtinis choras. O dainų šventę teko nukelti į 1991 m. Tuomet Lietuva jau buvo atkūrusi savo nepriklausomybę, tad į Čikagą sugužėjo nemažai dainininkų ir iš Lietuvos. Tuo metu į JAV ėmė risti naujoji lietuviška emigracijos banga. Jaunieji iševiai pamažu pradėjo keisti senuosius vargonininkus bei chorvedžius, bandydami atgaivinti ar naujai suburti bažnytinius chorus.

Išvados

1. Pagrindinis lietuviškų bažnytinių chorų tikslas buvo ne tik dalyvauti bažnytinėse apeigose, bet ir ugdyti dvasingumo ir tautiškumo poreikius. Todėl jų veikla buvo labai reikšminga tiek religinės, tiek pasaulietinės muzikos baruose.

2. Siekdami stiprinti katalikiško tikėjimo pagrindus, bažnytiniai chorai neapsiribojo vien giedojimu Mišiose, bet ir rengdavo religinės muzikos koncertus, kuriuose skambėdavo populiariausi pasaulio ir lietuvių kompozitorių kūriniai. Jie sutraukdavo į bažnyčias minias žmonių ir suteikdavo bažnytinėms šventėms iškilmingumo bei dvasingumo.

3. Bažnytiniai chorai inicijuodavo ir pasaulietinius renginius, kurių metu skambėdavo lietuviškos dainos, buvo telkiami lietuviai bendrai kultūrinei veiklai.

4. Bažnytinių chorų bei vargonininkų dėka buvo pradėti rengti jungtinių chorų koncertai, tarpukario metais virtę lietuvių dienomis, dainų dienomis ir dainų šventėmis. Tai buvo vienas iš optimalių būdų išsaugoti iševijoje lietuviybę. Parapijinių chorų sąjungos dėka šventės vykdavo regionuose, o vėliau tapo visuotinės. Didžiausia tokia šventė buvo surengta 1939 m. Niujorke.

5. Pokario metais buvo nutarta rengti JAV ir Kanados lietuvių visuotines šventes. Jose labai aktyviai dalyvavo bažnytiniai chorai. 1956–1983 m. įvyko šešios dainų šventės. Tačiau dėl bažnytinių chorų nykimo sumažėjo religinės muzikos koncertų, išnyko regioninės dainų šventės. Mėdinti bažnytiniams chorams, ėmė smukti ir visuotinių dainų švenčių lygis: choristai nepajėgė atlikti sudėtingesnių dainų, kartojosi tas pats švenčių repertuaras ir scenarijus. Tačiau tai buvo vienintelis ir nepakeičiamas būdas palaikyti iševijos lietuviybę ir pasaulio akivaizdoje protestuoti dėl Lietuvos okupacijos.

NUORODOS

- ¹ Vox. Duboisi Kantatos pasiklausius // Muzikos žinios. 1937. Nr. 8. P. 6.
- ² Rikselis J. Lietuvos „Dainos šventė“ ir mūsų chorai // Muzikos žinios. 1937. Nr. 15. P. 4–5.
- ³ Pristaitaikinkime prie dabarties. Muzikos žinios // 1941. Nr. 5. P. 1.
- ⁴ Choralinės dainos – naujos giesmės // Muzikos žinios. 1940. Nr. 4. P. 1.
- ⁵ Naujų Metų angoje // Muzikos žinios. 1941. Nr. 1. P. 2.
- ⁶ Chicago, Ill. // Muzikos žinios. 1938. Nr. 4. P. 7.
- ⁷ Rikselis J. Lietuvos „Dainos šventė“ ir mūsų chorai // Muzikos žinios. 1937. Nr. 15. P. 4–5.
- ⁸ Žilevičius J. Amerikos lietuviai muzikoje // Lietuva. 1940. Nr. 10.
- ⁹ Žilevičius J. Lietuvis vargonininkas išėivijoje. Brooklyn. 1971. P. 156.
- ¹⁰ Praėjusio sekmadienio įspūdžiai // Muzikos žinios. 1936. Nr. 10. P. 10.
- ¹¹ Jankauskas Z. Lietuviai Amerikoje // Amerikos lietuvis. 1926. Rugsėjo 16. P. 4.
- ¹² Draugelis S. Lietuviai Amerikoje. Amerikos Lietuvių dieniai įvykus // Amerikos lietuvis. 1926. Rugsėjo 23. P. 4.
- ¹³ Brooklyn // Muzikos žinios. 1940. Nr. 5. P. 11.
- ¹⁴ Tamaqua, PA žinios // Muzikos žinios. 1935. Nr. 10. P. 4.
- ¹⁵ Petrauskaitė D. Lietuvių muzikinė veikla JAV 1920–1940 metais // Muzikologija. 2001. Nr. 2. P. 112–114.
- ¹⁶ Brazaitis J. Vargonininkai, nenuleiskit rankų! // Muzikos žinios. 1935. Nr. 12. P. 2.
- ¹⁷ Reporteris IV. 40 000 Pasaulines parodos Lietuviu dienoj // Amerika. 1939. Rugsėjo 15. P. 1.
- ¹⁸ Žilevičius J. Lietuvis vargonininkas išėivijoje. Brooklyn. 1971. P. 178.
- ¹⁹ Lietuvos diena. Chorų ir vargonininkų sąjungų seimai // Muzikos žinios. 1939. Nr. 10. P. 4.
- ²⁰ P. J. Iš vargonininkų ir chorų veikimo // Muzikos žinios. 1952. Nr. 10. P. 77.
- ²¹ Dainų šventė // Muzikos žinios. 1956. Nr. 1. P. 21.
- ²² Įvairiuose periodiniuose leidiniuose pateikiami skirtingi Dainų šventės dalyvių skaičiai. „Draugas“ (1956, rugpjūčio 11) teigia, kad suvažiavo 32 chorai su 1145 choristais, „Muzikos žinios“ (1956, Nr. 3), kad šventėje dalyvavo 34 chorai, susidedantys iš 1453 dainininkų.
- ²³ Gintneris A. Dainų šventės balansas // Draugas. 1957. Sausio 4.
- ²⁴ Kardelis J. Pirmoji JAV ir Kanados lietuvių dainų šventė // Nepriklausoma Lietuva. 1956. Liepos 18.
- ²⁵ Chomskis B. Daina mūsų Dainų šventėje // Draugas. 1956. Rugpjūčio 11. Mokslo, meno ir literatūros priedas. P. 1.
- ²⁶ Jakubėnas V. Dainų šventei praėjus // Aidai. 1956. Nr. 8. P. 373.
- ²⁷ Žilevičius J. Dainų šventės pratybas stebint // Muzikos žinios. 1956. Nr. 3. P. 57.
- ²⁸ Rengėjų žodis Dainų šventę užbaigiant // Muzikos žinios. 1956. Nr. 3. P. 71.
- ²⁹ Jakubėnas V. Lietuvių dainų šventė // Aidai. 1961. Nr. 7. P. 320.
- ³⁰ Ambrazas P. 1961 m. Dainų šventė ir kitos mūsų muzikinės aktualijos // Draugas. 1960. Birželio 25.
- ³¹ Jakubėnas V. Lietuvių dainų šventė // Aidai. 1961. Nr. 7.
- ³² Žilevičius J. Lietuvis vargonininkas išėivijoje. Brooklyn. 1971. P. 169.
- ³³ Skaisgirys K. Septynios dainų šventės // Muzikos žinios. 2005. Nr. 256. P. 8.
- ³⁴ Jakubėnas V. Lietuvių dainų šventė // Aidai. 1961. Nr. 7. P. 324.
- ³⁵ Vaičiūnas J. Daina iš tūkstančio krūtinų // Draugas. 1960. Gruodžio 8.
- ³⁶ Raila S. Lietuvių muzikos šventė pasaulinės parodos metu New Yorke, 1964 m. // Draugas. 1963. Sausio 26.
- ³⁷ Kreivėnas J. Po 25 metų // Muzikos žinios. 1966. Nr. 2–3. P. 4. 35.
- ³⁸ Ten pat. P. 32.
- ³⁹ Jakubėnas V. Trečioji dainų šventė // Aidai. 1966. Nr. 8. P. 359.
- ⁴⁰ J. Pr. Dainų šventė – lietuvių triumfas // Draugas. 1966. Liepos 8.

- ⁴¹ Ten pat.
- ⁴² Ten pat.
- ⁴³ *Jakubėnas V.* Trečioji dainų šventė // *Aidai*. 1966. Nr. 8. P. 362.
- ⁴⁴ *Visvydas P.* Skambėkit po šalis plačiausias (maširaštis) // JKJŽ LMA.
- ⁴⁵ IV-oji Dainų šventė // *Muzikos žinios*. 1968. Nr. 2. P. 1.
- ⁴⁶ *Girnius J.* Ketvirtosios dainų šventės belaukiant // *Draugas*. 1971. Balandžio 26.
- ⁴⁷ *J. Pr.* Didinga dainų šventė // *Draugas*. 1971. Liepos 6.
- ⁴⁸ *Šimkus A.* Dabarties egzaminas ir pamoka ateičiai // *Draugas*. 1971. Liepos 17.
- ⁴⁹ *Nainys B.* Kaip dainuosim po penkerių metų? // *Draugas*. 1971. Liepos 24.
- ⁵⁰ *Jasaitis J.* Dainų švenčių garsams nutilus // *Draugas*. 1972. Rugsėjo 24.
- ⁵¹ k. brd. Pora krūptelėjimų muzikiniu reikalu // *Draugas*. 1974. Vasario 2. Literatūros, meno ir mokslo priedas. P. 1.
- ⁵² *Šimkus A.* Penktoji laisvųjų lietuvių dainų šventė Toronte // *Draugas*. 1978. Rugsėjo 5. Literatūros, meno ir mokslo priedas. P. 1.
- ⁵³ *Kučiuonas A.* Dainos, dainuškos ir mūsų šventės // *Draugas*. 1982. Vasario 27.
- ⁵⁴ Mž. D-ė. Dainų šventė // *Muzikos žinios*. 1978. Nr. 1–2. P. 3.
- ⁵⁵ *Sližys S.* Dar apie Penktąją lietuvių išeivijos dainų šventę // *Muzikos žinios*. 1978. Nr. 3–4. P. 8.
- ⁵⁶ *Kaulinis L.* V-ją Dainų šventę ruošiant // *Draugas*. 1977. Liepos 13.
- ⁵⁷ *Strolia F.* Išeivijos chorinė kultūra – nueitas kelias // *Muzikos žinios*. 1994. Nr. 245. P. 30.
- ⁵⁸ *Šimkus A.* Penktoji laisvųjų lietuvių dainų šventė Toronte // *Draugas*. 1978. Rugsėjo 5. Literatūros, meno ir mokslo priedas. P. 1.
- ⁵⁹ *J. Pr.* Lietuvių dainų šventė // *Draugas*. 1983. Liepos 6. P. 4.
- ⁶⁰ *Geldoriškis J.* Iškilmingas nuosmukis // *Vienybė*. 1983. Rugsėjo 30.
- ⁶¹ *Strolia F.* Išeivijos chorinė kultūra – nueitas kelias // *Muzikos žinios*. 1994. Nr. 245. P. 29–30.
- ⁶² Chorų sutemos // *Muzikos žinios*. 1983. Nr. 1. P. 3.
- ⁶³ *Kučingis J.* Įžangos vietoje // *Trisdešimt dienų*. Los Angeles. 1983. P. 3
- ⁶⁴ *Sližys S.* VII-tosios dainų šventės darbai ir rūpesčiai // *Draugas*. 1985. Birželio 29.

ŠALTINIAI

1. *Visvydas P.* Skambėkit po šalis plačiausias (maširaštis) // Juozo Kreivėno-Juozo Žilevičiaus lietuvių muzikos archyvas.

LITERATŪRA

1. *Ambrazas P.* 1961 m. Dainų šventė ir kitos mūsų muzikinės aktualijos // *Draugas*. 1960. Birželio 25.
2. *Brazaitis J.* Vargonininkai, nenuleiskit rankų! // *Muzikos žinios*. 1935. Nr. 12. P. 2. 14.
3. Brooklyn // *Muzikos žinios*. 1940. Nr. 5. P. 11.
4. Chicago, Ill. // *Muzikos žinios*. 1938. Nr. 4. P. 7.
5. *Chomskis B.* Daina mūsų Dainų šventėje // *Draugas*. 1956. Rugsėjo 11. Mokslo, meno ir literatūros priedas. P. 1.
6. Choralinės dainos – naujos giesmės // *Muzikos žinios*. 1940. Nr. 4. P. 1–2.
7. Chorų sutemos // *Muzikos žinios*. 1983. Nr. 1. P. 3.
8. Dainų šventė // *Muzikos žinios*. 1956. Nr. 1. P. 21.
9. Dainų šventėje dalyvavusieji chorai // *Muzikos žinios*. 1956. Nr. 3. P. 70–71.
10. *Draugelis S.* Lietuviai Amerikoje. Amerikos Lietuvių dienos įvykus // *Amerikos lietuvis*. 1926. Rugsėjo 23. P. 4.

11. *Geldoriškis J.* Iškilmingas nuosmukis // Vienybė. 1983. Rugsėjo 30.
12. *Gintneris A.* Dainų šventės balansas // Draugas. 1957. Sausio 4.
13. *Girnius J.* Ketvirtosios dainų šventės belaukiant // Draugas. 1971. Balandžio 26.
14. *Jakubėnas V.* Dainų šventei praėjus // Aidai. 1956. Nr. 8. P. 373–374.
15. *Jakubėnas V.* Lietuvių dainų šventė // Aidai. 1961. Nr. 7. P. 320–324.
16. *Jakubėnas V.* Trečioji dainų šventė // Aidai. 1966. Nr. 8. P. 358–362.
17. *Jankauskas Z.* Lietuviai Amerikoje // Amerikos lietuvis. 1926. Rugsėjo 16. P. 4.
18. *Jasaitis J.* Dainų švenčių garsams nutilus // Draugas. 1972. Rugpjūčio 24.
19. *J. K.* Antroji dainų šventė // Muzikos žinios. 1962. Nr. 1. P. 21–24.
20. *J. Pr.* Dainų šventė – lietuvių triumfas // Draugas. 1966. Liepos 8.
21. *J. Pr.* Didinga dainų šventė // Draugas. 1971. Liepos 6.
22. *J. Pr.* Lietuvių dainų šventė // Draugas. 1983. Liepos 6. P. 4.
23. *Kardelis J.* Pirmoji JAV ir Kanados lietuvių dainų šventė // Nepriklausoma Lietuva. 1956. Liepos 18.
24. IV-oji Dainų šventė // Muzikos žinios. 1968. Nr. 2. P. 1–2.
25. *Kaulinis L.* V-ją Dainų šventę ruošiant // Draugas. 1977. Liepos 13.
26. k. brd. Pora krūptelėjimų muzikiniu reikalu // Draugas. 1974. Vasario 2.
27. *Krevėnas J.* Lietuviškų švenčių dainų repertuaras // Muzikos žinios. 1966. Nr. 1. P. 7–18.
28. *Krevėnas J.* Po 25 metų // Muzikos žinios. 1966. Nr. 2–3. P. 27–38.
29. *Kučingis J.* Įžangos vietoje // Trisdešimt dienų. Los Angeles. 1983. P. 3.
30. *Kučiuanas A.* Dainos, dainuokos ir mūsų šventės // Draugas. 1982. Vasario 27.
31. Lietuvos diena. Chorų ir vargonininkų sąjungų seimai // Muzikos žinios. 1939. Nr. 10. P. 4.
32. *Motekaitienė I.* Ketvirtoji Dainų šventė išėivijoje // Muzikos žinios. 1971. 3. P. 1–5.
33. [„Muzikos žinių“ redakcijos kreipimasis] // Muzikos žinios. 1940. Nr. 8. P. 1.
34. Mž. D-ė. Dainų šventė // Muzikos žinios. 1978. Nr. 1–2. P. 1–3.
35. *Nainys B.* Kaip dainuosim po penkerių metų? // Draugas. 1971. Liepos 24.
36. Naujų Metų angoje // Muzikos žinios. 1941. Nr. 1. P. 1–2.
37. *P. J.* Iš vargonininkų ir chorų veikimo // Muzikos žinios. 1952. Nr. 10. P. 76–77.
38. *Petrauskaitė D.* Lietuvių muzikinė veikla JAV 1920–1940 metais // Muzikologija. 2001. Nr. 2. P. 104–124.
39. Praėjusio sekmadienio įspūdžiai // Muzikos žinios. 1936. Nr. 10. P. 10.
40. Pristaitinkime prie dabarties // Muzikos žinios. 1941. Nr. 5. P. 1.
41. *Raila S.* Lietuvių muzikos šventė pasaulinės parodos metu New Yorke, 1964 m. // Draugas. 1963. Sausio 26.
42. Rengėjų žodis Dainų šventę užbaigiant // Muzikos žinios. 1956. Nr. 3. P. 71.
43. Reporteris IV. 40 000 Pasaulinės parodos Lietuvių dienų // Amerika. 1939. Rugsėjo 15. P. 1–2.
44. *Rikselis J.* Lietuvos „Dainos šventė“ ir mūsų chorai // Muzikos žinios. 1937. Nr. 15. P. 4–5.
45. *Rikselis J.* Moduliacijos // Muzikos žinios. 1939. Nr. 5. P. 5–6.
46. *Skaisgirys K.* Septynios dainų šventės // Muzikos žinios. 2005. Nr. 256. P. 5–19.
47. *Skaisgirys K.* Šeštoji dainų šventė Paviljone // Draugas. 1983. Liepos 16. Mokslo, meno ir literatūros priedas. P. 1–2.
48. *Sližys S.* IV Dainų šventė – istorinis išėivijos įvykis // Draugas. 1971. Rugpjūčio 21.
49. *Sližys S.* Dar apie Penktąją lietuvių išėivijos dainų šventę // Muzikos žinios. 1978. Nr. 3–4. P. 7–8.
50. *Sližys S.* VII-tosios dainų šventės darbai ir rūpesčiai // Draugas. 1985. Birželio 29.
51. *Strolia F.* Išėivijos chorinė kultūra – nueitas kelias // Muzikos žinios. 1994. Nr. 245. P. 27–31.
52. *Šimkus A.* Dabarties egzaminas ir pamoka ateičiai // Draugas. 1971. Liepos 17.
53. *Šimkus A.* Penktoji laisvųjų lietuvių dainų šventė Toronte // Draugas. 1978. Rugpjūčio 5. Literatūros, meno ir mokslo priedas. P. 1.
54. Tamaqua, PA žinios // Muzikos žinios. 1935. Nr. 10. P. 4.

55. Trečioji dainų šventė. Žiniaraštis Nr. 3. 1966. Birželio 9.
56. Tūkstantinės minios klausės Dainų šventės // Draugas. 1956. Rugpjūčio 11.
57. *Vaičiūnas J.* Daina iš tūkstančio krūtinių // Draugas. 1960. Gruodžio 8.
58. Vox. Duboisi Kantatos pasiklausius // Muzikos žinios. 1937. Nr. 8. P. 6.
59. V. Z. II dainų šventės programa // Draugas. 1961. Birželio 30.
60. *Žilevičius J.* Amerikos lietuviai muzikoje // Lietuva. 1940. Nr. 10.
61. *Žilevičius J.* Dainų šventės pratybas stebint // Muzikos žinios. 1956. Nr. 3. P. 53–57.
62. *Žilevičius J.* Lietuvis vargonininkas išeivijoje. Brooklyn. 1971.
63. *Žilevičius J.* Trečiajai JAV ir Kanados lietuvių dainų šventei nuaidėjus // Draugas. 1966. Liepos 16.

Gauta: 2005 10 06

Parengta spaudai: 2006 11 16

Danutė PETRAUSKAITĖ

LITHUANIAN CHURCH CHOIRS IN THE USA AS PRESERVERS OF SPIRITUALITY AND NATIONALITY

S u m m a r y

The mass emigration of Lithuanians to the United States began in the end of the 19th century. Lithuanians, who found their new shelter far away from their homeland, tried not to lose their national identity: native language, national music, customs, and the catholic religion. They donated their hard-earned money for the building of Lithuanian churches. They hired church organists, established parish choirs, and developed a wide range of musical activities. The main aim of Lithuanian church choirs was not only to participate in religious services, but also to develop the need for national spirituality.

Therefore, those choirs could not limit themselves only to the field of religious music. They had to be open for publicity, thus earning more attention from fellow Lithuanians. The most common activities were concerts. Choir leaders built their repertoire from religious and secular music compositions. Because there was an expectation, that the works of Lithuanian composers should be performed, choirs mostly performed the musical compositions by Juozas Naujalis, Česlovas Sasnauskas, Mikas Petrauskas, and other composers, who lived abroad. Religious music, rather than secular, was more familiar to the church choirs. This music, which exceeded the frames of liturgical service, started being performed in so called sacred concerts. Those concerts later were called religious concerts.

To have a few religious concerts per year for church choirs was the matter of prestige. They were devoted not only to religious festivities, but also to the dates, which were tragic to Lithuanian nation. In the beginning of the 20th century, church choirs used to be invited to perform at the meetings of various patriotic societies, which had the aim to help Lithuania to regain its independence. Choir songs helped to strengthen patriotic feelings. This way the church choirs became more integrated into secular life. They never refused to represent the name of Lithuania in various choir contests, held by Americans. They also participated in international festivals, radio programs, picnics, and masquerades, beauty contests of Lithuanian girls, organized performances of pantomime, and not complicated drama or operetta performances.

The concert life was the most intensive during the period between the World Wars. After the World War II there appeared more strong secular choirs. Because of that, and also of church organists getting old, church choirs had to limit themselves only to the religious services. But some of them, because of new and professional choir directors, were continuing the tradition of religious music concerts.

In the beginning of the 20th century Lithuanians started to hold concerts of united church choirs. These were the beginnings of the national song festivals, and they attracted very many people. One of the first united choir concerts was held on the 24th of September, 1914, in Chicago. Then, by the initiative of a church organist and choir director Antanas Pocius, the cantata "Brothers" by Česlovas Sasnauskas was performed.

After 1918, when Lithuania became independent republic, the events of this kind became more popular. The countrymen showed the greatest interest in mass choir festivities, where they had to represent themselves as the ethnic community among foreigners. It was Lithuanian Days, Song Days, and Song Festivals. One of the first Lithuanian Days took place in 1926 in Philadelphia, during the city's 150th anniversary. The great choir movement began in 1930, celebrating 500 years after the death of Lithuanian great duke Vytautas Magnus. First to show the initiative were the Lithuanian community of Chicago, later they were followed by the choir singers of New York, New Jersey, Brooklyn, Boston, and Scranton. They managed to unite a great number of choir members, up to 1000 people, and they gave concerts at the most famous concert halls of American cities (New York Carnegie Hall, Boston Symphony Hall). Even though this movement declined in a few years, however, this tradition was followed later with a smaller number of participants.

Since 1934, when Parish Choir Association began its active work, choir festivals and song and dance parties of separate provinces were held. It was greatly influenced by the Parish Choir Association and the journal "Muzikos žinios" (Music News), which aimed the choir directors and church organists to preserve Lithuanian national traditions. The biggest and greatest Lithuanian choir festival took place in 1939, New York, during the World Exhibition. It was prepared a few years in advance, and the number of participants was about 3000 singers. One of the leading church organists and choir directors in this event was Juozas Žilevičius.

After the World War II, The Lithuanian Organist League initiated the Lithuanian song festivals of whole USA and Canada. From 1956 to 1991, seven of such song festivals took place. Church choir participated in these events in especially large numbers. But because of their gradual declining, the song festivals became less significant, the repertoire became poorer. The regional song festivals were not held anymore, just very few single choirs managed to give some religious music concerts.

Because Lithuanians knew, that song festivals were the only chance for mass national gatherings, they held these song festivals despite of the decline of the choir culture. The seventh Lithuanian Song Festival took place in 1991. At that time, the state of Lithuania had regained its independence. The following song festivals started taking place in Lithuania, and until today they are being attended by Lithuanian choirs from various countries of the world. Since then, they were called World Lithuanian Song Festivals. The new Lithuanian emigrants replaced the old choir directors and church organists, trying to revive or establish new church choirs.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: bažnyčia, parapija, choras, vargonininkas, muzika, koncertas, dainų šventė.

KEY WORDS: church, parish, choir, organist, music, song festivals.

Danutė PETRAUSKAITĖ – socialinių mokslų daktarė (edukologija), Klaipėdos universiteto Menų fakulteto profesorė, Lietuvos kompozitorių sąjungos ir Lietuvos katalikų mokslo akademijos narė. Moksliniai interesai: lietuvių egzodo muzikinė kultūra ir lietuvių muzikos istorija. Adresas: Laukininkų 36–28, Klaipėda, LT–5814. El paštas: dandan@takas.lt.

Danutė PETRAUSKAITĖ – professor, doctor of Arts Faculty of the Klaipėda University, director of The Musicology Institute, member of: The Lithuanian Composers' Union, Association for the Advancement of Baltic Studies (AABS), Lithuanian Catholic Science Academy. Interests: Lithuanian music culture in exile. Address: Laukininkų 36–28, Klaipėda, LT–5814. E-mail: dandan@takas.lt.